Масса а мехкий пролетареш, вlашаrlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера дензз • ШОАТТА, 14 декабрь, 1974 шу. • № 140 (5438). • Мах 2 кап.

ЧIОАГIЪЕ КЪАХЬЕГАМА ДИСЦИПЛИНА

Хьинаре къахьегаш, кердача толамашца беггалдоаккх советски махка пятилетка дикьаrlча, къастамбеш болча шера хlара да. КПСС XXIV-ча съезда решенеш кхоачашъе гlерташ творчески инициативеи хьинаре айдаь, сакхетаи лакха [illegible] дlена къахьегаш ба уж.

Дог гlоздоаккхаш да пятилетка декхараш кхоачашдеча Нохч - Гlалгlайчен къахьегамхоша доахка толамаш. Шерра социалистически хьо а йоаржаь, къахьегама дисциплина чlоаrl а еш дукха езача Дьоахь руззъа совдаккха гlерташ къахьегар бахьан долаш хlара да тlехьаrlа дукхаrlа хуа шоай пятилетка хана хьалха кхоачашъяь къаьст-къаьста болхлой, цхьанца йола коллективаш. Республика къахьегамхоачта бокха кхаъ хилар укх денношка Нохч-Гlалгlайчен юрта боахама болхлоша шера йола халкъбоахама план кхоачаш а еш паччахьалкхенга 155 эзар тонн ялат, 105 эзар тонн шекара свекла, 49 эзар тонн сом бехкаб аьнна бахьа хоамах. Доехаш lа дика доаккхаргдолеж паччахьалкхенга хьайбай продукташ йоахара декхараш толаме кхоачашдергдолеш гlулакхаш чакхдоалаш ба хlанз колхозхой, совхозий болхлой.

Коммунизм хьалъяра хlанзарча этапе бокхьа лоархlам болаш да производства участникашка къахьегаш болча наьха сакхетам лакха хилар, цар къахьегама дисциплина чlоаrla хилар. Узбекски ССР къамий Доттаrlалин орден дlалуча хана КПСС ЦК Генеральни секретара нох. Л. И. Брежнева шоа къамаьл деш мабарра гучабоаккхар вай хахарча къахьегама социалистически дисциплина лоархlам. «Къахьегама дисциплина лакхьярца дувзадена йола херрига дешаш, — аьннад цо, — хаддаза терхамбеш леладе деза вай, формалис лелаеш цхьанкха хlама хила йиш яц из лоархlамера проблема кхоачашъеча. Хlанзарча, хьалха латтача техникана lалашъяьц общественни производстве къаьстта чlоаrla лакхлу къахьегама дисциплина лоархlам. Техника социаль лоаттаре, цlена къа ца хьегара, гlалаташ дувзийтара мах а хlанз цхьача тайпара бе беза».

Заводашка, фабрикашка хlанзарча хана дикаrla йола оборудовани гlулакхах дог лаза воацача, дисциплина лоха болча сага бехкаrla социаль лоаттаро мел доаьла эс ду хьалхашка латта декхараш кхоачашдеца мел чlоаrla йоацтох доаш да. Хlьта механизатора бехкаrla е дулгалхочун малал бахьан долаш колхозе е совхозе техника социаль лоаттайра агротехнически мероприятеш ханнаьа кхоачашъйитал, юртбоахама продукци аккхара дlадоар дукхаrla хулийт.

Дуккхача партийни, профсоюзни организацеша, боахама кулгалхоша хаддаза терхам бу къахьегама дисциплина чlоаrlьяра дешай, каст-каста дуаш уж коллектива собранешка, хlьта дисциплина телхаераш аакха административни бехктокхаме эза ца lеш, царна кхетам луш уж коллективашка буш. Къахьегама дисциплина чlоаrlьяра хетаеш дукха беседаш ю агитаторашеи политинформаторашеи.

СССР 50 шу дизара цlераrlча Грозненски химически комбината парткомо, дирекцие хаддаза терхамбеш леладу балха ханах дукхаrlа пайда эцара гlулакх. Цунна хетаю боххлой собранеш, парткома заседанеш. Цу гlулакха укхаза доккха новкъостал ду хаакъа тlахьожаш группай постийн членаш. Уж каст-каста хьеж къахьегама дисциплина мишта лелаю, балха ханах мишта пайда эц. Цу дерригнош чlоаrla гlойле ю балха ха зехьа ца йоаийтара, къахьегама дисциплина чlоаrlьяра.

№ 7 йолча треста Грозненски монтажни управлене балха ханах пайда эцара дешаш хlара бетта дуаш коллектива юкъарча собранешка, болх социаль лоаттабера дукьала къоесаш лоаттабу хlара болхлочо, материал участкашка ханнахьа дlакхоачийт.

Бакъда балха ха зехьа ца йоаийтара, къахьегама дисциплина чlоаrlьяра дашей терко ца еш предприятей, колхозий, совхозий кулгалхой а общественни организацеш а дукха я. Сиена болх беш йолча хана укх шера зехьа йоаь ха, масала, городской гlишлон организацешка итт эзар сахьатал дукхаrla я, хlьта бахьан доашаш мах балха тlерабуларах дукхьал цхьан виноконьячни комбинате укх шера йоаь ха лхи эзар сага-деноел тlехъяьннай. Бlаьн сага-деноша хlара бетта доаду Назрановски трикотажни фабрике, Шалински шекара заводе, кхы дукхача предприятешка. Хlьта хlара колхозе, совхозе пайда ца беш мел доаду сахьаташ, денош!?

Уж цlенхаьттара кхоачамбоацараш хилара кертера дарех бахьан да производствера болх вела вlаштlехьбаккхар, къахьегама дисциплина лоха хилар. Дукха я хlаьа а корта бохо малараш мелаш къахьегама дисциплина телхаераш, балха тlерабуларш, коммунизм хьалъечун моральни кодекса принципаш телхаераш юкъе бола къахьегама коллективаш.

Шера бахьа балха, йоаржаьча социалистически яхьа итогаш ю ха хьатlаккхоачайа латт, хlьта уж итогаш еча хана цхьана болх беш болча новкъостащта цlенхаштта хьалеха деза тlехьабуеаш, плананаш тlайца декхараш кхоачаш цо деш барашкара болх тоабар, цо оамалаш дlаяхар, хитта дувца а къовстаде а деза нахага дикаrlа, овсареrlа болх байтара новкъарле еш дола кхоачамбоацараш. Яхь итогаш еча хана дукхаrlа теркамбе беза хьалха латтарий опыт, цар балха истодаш дlайоаржаяра, экономически анализ яра.

КПСС ОБКОМЕ

ЕРРИГА РЕЗЕРВАШ ОАРЦАГIЪЯХА

1974—1975 шерашка хьайбаш толамца lаннгардахара социалистически яхь йоаржае тlахьехам бьача «Кавказ» яхача малгобекски колхозеи «Атагинский» совхозеи хьайбаш леладерий болами.

«Кавказ» яхача малгобекски колхозеи «Атагинский» совхозеи коллективаша ховлуш дола толамаш дайлад пятилетка дикьаrlча, къоастамбеча шера хьайбай продукци йоаккхаш цунна заготовкаш елгеи алсамдаккхара йоаржаьча социалистически яхье. Цар кхоачашъяьй паччахьалкхенга цура йоахкара халкъбоахама шера план, дулх даккхар дукха алсамдалар lалашдаьд, хьайбаш дукхаrla дебадаьд, цар продуктивность лакхъяьй.

Доалъара беза чlоаrlьяра деша дукха терко я еш, боахамаша алсамдаьхкхьд доакъар кийчделтэ цуна заготовкаш елгеи, цар лимал лакхъяьй. Ханнохьа кийчъяьй доахаш lангардахара хьайбай помещенеш, доакъар лорадераи цунах рационально пайда эцара торо луш дола де дезараш даьд.

Шоай торонашка я хьежа, «Кавказ» колхозеи «Атагинский» совхозеи хьайбаш леладераш lан беттаншка хьайбай продуктивность лакхъелга соахка lай хинначунца кийсдича дукхи, шурей, кхийола продукци йоаккхнаrlеи цунна заготовкаш елгеи алсамдаккха моашта декхараш тlа а ийца республика беррачча хьайбаш леладерашка кхайкарал даьд 1974—1975 шерашка доахан lангардоахната толамца чакхдаккхараш пятилетка тlеххьарча шера халкъа боахама планаш кхоачашъяра гешаме ларда йолларан яьржача социалистически яхье дакъа лаца аьнна. («Кавказ» колхозеи «Атагинский» совхозеи хьайбаш леладераша тlанийца декхараш газеташ тlа кепатеха аралаьннад).

КПСС Нохч-Гlалгlай обкома бюрос могабаьб «Кавказ» колхозеи «Атагинский» совхозеи хьайбаш леладерий болам. КПСС горкомашка райкомашка, горрайисполкомашка, ВЛКСМ обкомa, юртбоахамеи заготовкайи [illegible] гlулакхерча вахьхен профсоюза обком, юрта боахама министерство, совхозий республикански производственни объединени, кхийола юртбоахама объединенеи тресташ, колхозий совхозий партийни, профсоюзни комсомольски организацеш декхарийла яьй бюрос из тlадьехам беррагача хьайбаш леладерий коллективашка буйла. 1974—1975 шерашка хьайбаш толамца lангардахара, lан беттанца хьайбай продуктивность лакхача боараме хилийтар lалашдара, укх шерен тlеххьарча, пятилетка чакхйоалаш болча шерен хьайбай продукташ ядаран, царна заготовкаш ярйа планаш лекхараш кхоачашдара тешаме ларда йолларе колхозашта, совхозашта, отделенешта, бригадашта фермашта юкъе шерра социалистически яхь йоаржае.

Узловой хьисапе ремонт ю

Цхьатарра тата делаа болх беш ю Грозненски района «Пригородный» совхоза механически мастерской латта станокаш. Тlатеlla боахкар ремонтикаш а. Механизатораш та гlулакхаш тlадехкаш латт мастерской заведующа Акчурин Яков Денисович.

Гуча суртах цаl минута эзаьа ца йоаеш чунийна къахьегаш ба укхаза.

Цlаьхха тата эккхийта шортта меттаьа ьаьар МТЗ-50 яха

РЕПОРТАЖ

трактор. Из лелхаш ваrla коммунист Попов Виктор. Йиллача хашал хьалха ремонт ь ваьинае из.

Пиьлаrlча квартале ремонт е еача иттанех хlамале кийчов линейка тlа барх! дlаоттаьй. 1973 шера кхаьнка дерглолча балхашта юртбоахама техника шиё ханнахьен тlехдикен кийчъяра Шелковской района колхозий, совхозий, «Сельхозтехника» объединене механизатораша, инженерно-технически болхлоша дlайолаь инициатива хьал а лоацаш шерра социалистически яхь йоаржаьй механизатораша 25 декабрь тlакхоачаш укх шера йиьлаrlа квартала ялан кхоачашъяра.

Къаьст-къаьстача узлашта ю укхаза ремонт.

Двигателаш тоаеча болх беш ва коммунист Городилов Василий Сергеевичи Башмаков Иван Александровичи. Царех хlаране дей нормаш дукха тlеххкоачашъю.

Мастерской чу каст-каста газови горелка сийна ала лелх. Из ва массанахьа кулг кхоача газоэлектросварщик Сарычев Алексей Николаевич. Цу дийнахьа дукха болх бар цун. Цудукхьа массанахьа дlакхача гlерташ механизатораша новкъостал деш ва из.

Денгара дента шераrla ьыраж ремонтникашта юкъера социалистически яхь. Шоаш дер тlехдика дара тlехьа къовсам лоаттабу цар. Шоайла яхь лелаяра договораш даьд ремонтникаша. Масала, механически мастерской мотористa В. С. Городилова яхь лелаю гаража мотористица И. М. Самодурова.

Чунйна къахьегаш ба ремонтникаш, цхьабакьда боах ихы а дикаrla дlаrlоргбар хилаш йола оатхалаш кхоачаш болаш аларе.

Хlьта а дерригa низаш оарцаrlдаьхаа механизаторашa дикеи ханнахьен ремонт чакхъяккхара.

Р. ЛЕОНОВ.

СУРТА ТlА: токарь И. Мальков оатхах хьаеш воал.

И. ЛИТОВЧЕНКО сурт.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА СССР ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА НОВ. А. В. ФИЛИПЧЕНКОНА ЛЕНИНА ОРДЕИ «ДОШО СЕДКЪА» ЯХА ШОЛЛАГlА МЕДАЛИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Союз-16» яхача космически кема тlа орбитальни полет толамца чакхъяккхарахи из чакхйоаккхача денал турпалалла гойтарахи Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха шоллаrla медали лойла Советски Союза Турпала, СССР летчика-космонавта нов. Филипченко Анатолий Васильевича.

Советски Союза Турпала нов. А. В. Филипченкона денаьлера хlама караrlдалар белгалдеш бронзах ь цун бюст оттайойла турпала даьхене.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1974 ш. 11 декабрь.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА СССР ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА НОВ. Н. Н. РУКАВИШНИКОВНА ЛЕНИНА ОРДЕИ «ДОШО СЕДКЪА» ЯХА ШОЛЛАГlА МЕДАЛИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Союз-16» яхача космически кема тlа орбитальни полет толамца чакхъяккхарахи из чакхйоаккхача денал турпалалла гойтарахи Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха шоллаrla медали лойла Советски Союза Турпала, СССР летчика-космонавта нов. Рукавишников Николай Николаевича.

Советски Союза Турпала нов. Н. Н. Рукавишниковa денаьлера хlама караrlдалар белгалдеш бронзах ь цун бюст оттайойла турпала даьхене.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1974 ш. 11 декабрь.

СКВАЖИНАШТА «ДАРБА» ДЕШ

«Сунжанефть» НГДУ мехкдаьтта дукхаrla даккхара хьинаре дагlа доал скважинашта лаьттае кlален капитальни ремонт еча цеха коллектива. Дlабахача ноябрь бетта ханал хьалха ремонт а я болх бе йолаьлийтай цо хьалха болх ца беш лаьтта Ачалкхера №№ 41, 158 йола скважинаш.

Массехк шу дар уж шаьккхе скважина мехкдаьттана меттел хий мара ца луш йола. Геологаша яхачох мехкдаьтта дапар скважина тlоанашка. Промыслови геофизически материалашта альрххlа йола анализаш ьчуя хlехьаrla гучадаьлар цу скважинашка мехкдаьтта хилар. Цул тlехьаrla № 158 йолча скважина капитальни ремонт ерга тlадилар Кадаев Ибрахlим Арсентьевич керте латтача бригадена, хlьта № 41 йолча скважина капитальни ремонт ерга тlадожадир мастера Вилков Владимир Петровича кулгалдеча бригада ремонтникашта.

Хьинар кхо ва деш къахьега йолаелар шаккхе бригада. Скважинерча кхоалгlча горизонта тохкаи бир И. А. Кадаева кулгалдеча бригада, хьадоаrlаш дар цlена хий мара ихцар. Цул тlехьаrla цул меххехьара шоллаrlлоаш тlайнаш техкар бригада. Пхи миллиметр хулача штуцере гlойла 46 тонн мехкдаьтта луш болх бе йолаелар скважина. Цхьа дийн бийсен ханал дьалха ремонт я а ьыкха болх бе йолаьлийтар ва скважина. Из толам баккха вlаштlехьаьаьар шерра социалистически яхь йоаржаьча буруьлеттарашта хьинар кхо ва деш творчески къахьегарах. Царна юкъе ва бурувлеттар Мальдыхов Иерайд, бурувлеттачун гlоанча Бутенко Федор, кхыбараш.

Дукха белхаш дар № 41 йолча скважинана ремонт еча В. П. Вилков керте латтача бригада болхлоша. Массаккаэ цементаш а еш опрессовка йир дар цунна. Цул тlехьаrla дийнахьен буса 20 тонн «lаьржа дошув» дала йолаелар скважина. Цига хьинаре къахьегарца белгалбаьлар бурувлеттар П. Карагачев, бурувлеттачун гlоанча А. Литвинов кхыбараш.

Хlанз уж шаьккхе бригада кхача кердача объекташка ремонтни белхаш деш я. Скважинашта капитальни лаьттае кlален ремонт еча цеха коллектива къахьегама толамаш дукха дикаrla хила терхаре [illegible] сийна электрикий транспортникий цехий коллективаца тха боах тlехьа ца теттара. Дукха моттигаш кийсу электроэнергий ца хилар бахьан долаш скважинашка бурови установка болх бе йолаьлийта йиш йоацаш. Кхоачамхилаа тракторашта-тягачаш, бульдозераш ца хиларах чlоаrla тlехьадуьл монтажни белхаш. Уж халонаш кийсдой а тха цеха коллектив дог тийше а шера план ханал хьалха кхоачаш а еш, закхол совгlа цхьан скважинана капитальни ремонт ергхиларах.

В. ВОЛОДИН,
«Сунжанефть» НГДУ ЦИНИПР-а воккхаrlволa геолог.

Техника йоакхо е еза

«Аьлих соввоз кийтъе—lай ворда кийчъе» оалаш доал къаьмара хица хlанз гlаьххьа ала доаrlаш да. Кхешкара балхаш чакхдаьннад: ялат дlадийнад, оахам даьа. Дукхаrlйола техника дlа а оттаь текущи капитальни ремонт е езаш я. Из лоархlамера кампани йоаrlача тайнара плана оттаь лерттlа чакхьяккха еза. Бlаьсташ балхаш дикеи ханнахьен чакхдахар техника кийчъярах тийша хургда.

Укх денношка Грозненски района «Ермоловский» совхоза ахархоша из лоархlамера декхар мишта кхоачашду хьожаш хилар, тха рейдовн бригада.

Эггара хьалха комбайнаш lай лоаттае дlа мишта оттаьй хьажар. Машинаш латтача коа юстара дlаоттаьча комбайнашта дlатlавака атта дацар. Цхьаккха лостам боацаш нетаенна латтача царна дlатlа кхаьчача дог лехар тха. Цхьаболча комбайний бункераш хlанз а кхе дихса ялат а ча а дlа ца доаккхаш цlоаьлнэа латт. Хlьта Сукаев Резвана болх бь комбайн дон а кlура а боаллаш бlеда я. Шийх тийша хьаена техника иштта мара доал ца деш тесс лелае бокъо йий?

Совхоза механически мастерской гlулакхаш хlезаш - дукха дикаrla да. Укхаза йийна а йийна оттаь тракторашта хьача юрта боахама техникаи ремонт яра график я. Иштта йиьлаrlча квартало 15 трактора ремонт е езача 9 трактор ремонт ь мастерскойра араьлинай, хlьта 3 тоаь яла герга я.

Тха къамаьл хилар совхоза керттерча инженераца Нажуев Джунадаца, юрта боахама техника механикаца Джамалов Юсупаца, мастерской заведующеца Магаев Мовлеца, трактористашца. Цар дувц узловой методаца къаьст-къаьстача агрегаташта ремонт еш хиларах. Дикаrlбарий шlераш ьхар. Шоашта тlадилла декхар тешаме кхоачашду мотористаша Нажаев Альбека, Байсултанов Байсус, передачай коробкашта ремонт еча слесараша Сулейманов Курбане, Джабраилов Сайде.

Шиё хьинаьа трактор мастерской чу а йоалаь лоацача хана ремонт ь ваьнав йоакха опыт йола механизатор Магомадов Гайрбек.

Бокказrlбарел дукха тlехьа бисаш къонаrlбола механизаторашь а. Дукха ха йоацаш совхоза курсаш чакхъяьха трактористка комсомолка Гайсултанова Яха МТЗ-5 яха шиё трактор аранкха кийчлуш я.

Из дерриrа дика да, Цхьабакъда, механизатораша болх бу моттигаш лостам йоацаш, цlена яц. Производства культура боаrlача боарам тlа яц мастерской. Укхаза цехашка лостам хилара цхьанне а бола боацачоа таре да. Къаьстта теркам тlеозаш я коа механизаторашт комсомольцаш Мотомадов Ибрахlим Газабаев Доккен ремонт еш боакка моттиг. Гоннахьа хотта, дlа-хьа хкийса оатхалаш инструменташ ьда.

Лакха оасарле йоалаш къахьегача ремонтникашта дlахале 16 культиватора, шин лущильника, ворэl сеялкаа, кхыча инвентара ремонт ьий.

Ремонтникашта юкъе ьаржача яхьо хьалъоккх кхоачамболаш оатхалаш ялара ремонт кхы а сихаrla ергхилар. Совхозе тилаза эргlоацаш воаш я сальникаш, сошникаш, втулкаш фентеши, кхыраш.

Бакъда оатхалаш ца хилар ремонта балхаш юхаетташ хилар. Хlьта а мастерской ховлуш дац ремонтникашта цоаш юхаметтаоттае тарлуш йола оатхалаш хьа гlертала.

Цу деррига, ца кийсдалийта низ кхоачаргболча кхоачамбоацараша, юхатетт ремонт яра балхаш.

Э. ЗАКРИЕВ,
Грозненски района юрта боахама управлене тlехьхьажера воккхаrlволa инженер;

Л. РУДСКИЙ,
района халкъа тlахьожама комитета член.

IИЛМАН-ТЕХНИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

Укх денношка Грозненски Къахьегама Цlена Байракха орден делаьча академика Миллионщикова цlераrlча мехкдаьтта институте болх беш хилар республике эггара хьалхара Грозненска къонача lилманхойн специалистий lилман-технически конференци.

Цига «Грозненски городской комсомольски организацеи кагирхой lилман - технически кхоллам дегlабаре» яха доклад йир Грозненски горкома комсомола хьалхарча секретара В. П. Целовальникова.

Цул тlехьаrla шиё болх тайп-тайпарча секцешка дlабихьар конференце. Газа мехкдаьттеи чакхдаккхарахи эксплуатаци яран керттерча дешашта хетаьча 50 совгlача докладаза ладийlар конференце доакъашхоша.

Лоархlаме гlишло хьалъеча

Шерагара цера хозлуш, шерлуш латт вай Нохч-Гlалгlайчен столица, город Грозный, Йислаrlча пятилетка шерашка къаьстта дукха нахе чубаха цlенош, кхыйола гlишлош хьалъю укхаза. Йоаза rlйоалаш хувалуш латт городера керттера лоархlаш йола В. И. Ленина цlераrlара улица. Цу улицаrla итташ дола вlаштlардаь цlенош хьал а даь цар чу керда вахар дуллад бlаьш болча дезалашa. Хlана Ленина цlераrlча улицаrla хьалдеш латтар вай республике эггара доккхаrlйола цlа да. Йиссаза вlаштlардаьча цу цlаrlа хургъа 384 квартира. Массехк блоках латташ я из лоархlаме гlишло. Деррига цlа цхьан ханна хьалдаьдакхха а ца гlерташ къаьст-къаьста блокаш хьалъяь йоахаш эксплуатаце дlаялара хьинаре къахьегаш ба гlишлонхой.

Цу цlаrla керда вахар дулларгдолча 384 дезала, иштта пурна гонахьа хьалдаьча, хlанзачул тlехьаrla хьалдергдолча дукхаза вlаштlардаьча цlаиошка керда вахар дуллача эзараш болча дезалий бытовни культурни хьаштащ дизза кхоачашдара цига цхьоалаrlча этаже хургъа аптека, кафе, сберегательни касса, телеателье, междугородни переговорочни пункт, кхачан продуктий йохка тика, изобразительни продукцеи книжкай тикаш, кхыйола организацеш.

Сихаrlен дикаrlен гlишло хьалъяра деррига шоай низаш оарцаrlдаьхад Нохч-Гlалгlай гlишлошъеча управлене СМУ-3 гlишлонхоша. Хlанз цига хьинар кхо ца деш къахьегаш я цу управлене Богатырев Абубакара кулгалдеча шоллаrlча участкера малярий, штукатурий, столярий, дорожникий, тайп-тайпара балхаш дерий пхи бригада, сварщиний кхо звено. Уж тайпа лоархlаме гlишлош хьалъяра йоккха опыт йолаш ба участка гlишлонхой. Цар укх пятилетка шерашка хьал а даь дикеи тlеходикеи оценка луш эксплуатаце дlаденнад Черноречье яхача поседкера 68 квартирен 52 квартирен йола ши цlа, «Химик-2» яха 70 квартира йола цlа, кхыдола цlенош.

Доккхийи бехктокхамеи декхараш да хlанз участка гlишлонхоашта хьалхашка латтараш. 72 квартира йола цхьоалаrla корпус керда шу хьатlакхача лехьа эксплуатаце дlаяла езаш ба уж. Цу даькъе шерра социалистически яхь йоаржаьй бригадашта, звеношта юкъе. Яхье бахьнарешa доахача толамий хlара декха итогаш ю. Бутт чакхбьлча производственни толамаш, къахьегамеа производственни дисциплина дикаrlйолча бригадана лу карара кара тела lце вымпел. Цуя опыт шерра дlайоаийт, кхача бригадашта. Цу участке къахьегача бригадех дукхаrlьараш аккордно-премиальни системах алаш йадеш я. Цо а дика новкъостал ду къахьегама овсарле лакхъяра.

Шу чакхладе юхейисар дукха ха яц. Цу блоке де деза тlеххьара отделочни балхаш чакхдоалаш латт, коа плиташ е ка боалеш латт дорожникаш. Гlишлон балхаш сихаrla дlадахийтара блока цlеношка хьачуейта езаш я йовхал.

— 25 декабрга кхачалехьа ер блок эксплуатаце дlалургъя оаха, — йоах участка прораба Иванов Петр Васильевича. — Шоай деша дой хилара гlишлонхоша укх лаьрххlа долча деношка чакхдаха дезаш да иттех процент отделочни балхаш. Уж чакхдахара ерriга шоай торонаш низаш оарцаrlдаха декхарийла ба уж. Царга хlара гlишлон техниках, балха минутах беза пайда эцийтара уж оарцаrlа я боалаш беча балха цахаддаш тlахьожаш лоаттабе безе СМУ-3 кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша. Хьа ца бу болх е болаш гlишлоно хоша шии сменаrla къахьегаргдолаш гlулакх вlаштlехьаьккха деза.

Иштта къахьегара мел эша хьалаш долаш да. Шоай декхараш паччахьалкхей вланаш тlехьоттонаш ю йола бацха дика бригадаш я йоаш я. Царех я вай мехка цlи йезача гlишлонхоун. Социалистически Къахьегама Турпала Злобина методах къахьегаш йола Флигель Александр Филиппович керте латта комплексни бригада. Цо шиё сменаш нормаш юкъера лаьрхlача 150—160 процент кхоачашъю. Хlанзехьа шиё пхе шера задани а чакхъяьккхай цо. Иштта шиё пхе шера задани кхоачашъйий цига къахьегаш йолча Кочетков Петр Серафимович керте латтача штукатурий бригадо а. Уж санна хьинаре къахьегаш йола башха дика коллективаш кхы а я цу участке. Иштта дика болх беш уж хилар бахьан долаш Богатырев Абубакара кулгалдеча шоллаrlча участка коллективо гlишлон-монтажни балхаш дара 11 бетта план тlеrхкхачaьйнaй. Планаш совгlа эзараш сомий мехха балхаш даьд.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТlА: Ленина цlераrlча улицаrla хьалдеча цlан хьалъяьйоалаш латта цхьоалаrla блок хьалъетта ьаьна шоллаrlйолла блок.

Я. ПЛИЕВА сурт.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КЕРТТЕРЧА ЛОСТАМЕ — КХЕТАМ ЛУЛГА

Коммунизм хьалхьеш болхкачу къахьегамхошта кхетам баларна болх тIаберзабан хила беза КПСС XXIV съезда решенеш вахаре кхочашъяра гIатIертта кхоссаи доаттабара уж. сарпатIбоххаш. КПСС арахьара политика кIоргга дIайовзийтар, интернационализма, атеизма дешаех кхетам балар, дIалхача ширача замах юкедIксача воча гIулакхашна къовсам доаттабар юкхьаннарча партийни организацей пропагандистски агитацорнин балха юкъе керттердар да.

Укх тIеххьарча шерашка Ленина цIерагIча колхоза парткомо, Калиновски юкъерча школа юкхьеццарча партийни организацеца цхьана, хоалуш тоньаьб колхозхошта, Калиновски станице бахача нела, кагирхошта юкъера политпрохкетана болх, айбаьб нах балхача цIеношкарча лекторей болх. Берригга агитмассови болх цар чакхбоах колхоза хьалхашка латтача практически декхарашна, дешархошта кхетам балара дешашна буьйш.

КПСС Ноч - ГIалгIай обкома X пленума, областной партийни организаце XIV конференце решенеш вахаре чакхъяхара хоадам болаш доле дездараш дир колхоза парткомо къахьегамхошта интернациональниш атеистически кхетам балара болх тоабара.

КПСС райкома пропагандан агитацен отделаца цхьана лекторашен политинформаторашен эррригача производственни участкашка къамаьлаш дIра график оттайир парткомо, шурий фермай, жа лелаечача бригадай боллошта, механизаторашта, кхиш лелладерашта идейни кхетам балара дешай къастта бовкхо а ш. Укх шерашт бетти тайп-тайпарча темаох 126 лекции политинформацин йийшай. ВIаштIехьаьхха белгалькъб эшаргIолча лекцейк политинформацейн тематика, хIара лекторен политинформаторан дIайоавийтай уж темаш, царна цига эшаргдола литература белгалдаьд.

Иштта идеологически фронтIа болхлошна инструктиван семинар чакхъаьккхай. Идеологически болхлой кийчбара иштта беьча кийчбин организаторски балхах дика беркат даьлар. Къахьегамхошта хьалхашка информацешн лекцеши еш колхоза кулгадхошен специалисташен. Масала, колхоза председатела Рустамов Рустам Меджидович лекцеш ешаш хиннав Козлово яхача хуторе № 3 йолча МТФ доврхашта, Селиванов яхача хуторе жа Iуьшта хьалхашка, хIьаьта № 4 йолча ОТФ жа Iуьшта цо йийшай «СССР халкъний доттагIалл» яха лекци. Нохчий меттала № 1 йолча комплексни бригада къахьегамхошта хьалхашка атеизмах лаьцна лекцеш йийшай цу бригада бригадира Мигиев Саид-Алвас. Нохчий меттала къахьегамхошта хьалхашка иштта лекцеш ешаш хиннав II-гIча комплексни бригада агроном Эльжуркаев Зелимхан, жа-товарни ферма заведующий Успанса Висан. «Кхалсага ислам» яха беседа йиь Батаев Имран керте латтана бригаде № 4 йолча овцетоварни ферма учетчик йолча Батаева Эдийтас. ЧIоагIа теркам тIабохийташ цахадувгIаш а дукха хаттараш деш а чакхъьлар из.

«ДIалхача заман ширданнана зуламерча гIуллакхашна — къовсам» яхача циклапара политинформацеш ода хьинаре дакъа лоац № 4 йолча ОТФ заведующе КПСС Наурски райкома члена Магомгазиев Мовсара.

Станичны культура ЦIагIа юрта активан общественностан лаьрхIа райкома докладчикашен лекторашен массеки лекци йийшай интернациональни, атеизма кхетам балара, къамаьна Нохче ГIалгIайчене даьттиче классов къовсамен дешаех. Калиновски участкови больница лор Ю. А. Шкаев культура цIагIа лекци йийшай «СССР халкъний доттагIалл — социализма сийлахь «Йоккха кетамаль» яхача ... дIаьта ... дерастен комсомольски ... хьалхашка «Мадий б уж, сирроофийцааш» яха лекци йийшай комсомола комитета секретара Шумский Людмила Никол....

Тайп - тайпара я мехха чурчен боалол арахьарчев ларте политиках, экономически дешаех ешача лекцейн политинформацейн цикл. Экономически дешаех лаьца къахьегамхошта хьалхашка лекцеш еш колхоза керттерча экономиста Колпикова Анастасиях, керттерча бухгалтера Андреева Матреках.

Шера плал 100 лекци йолча метта 10 бетта 114 лекци йийшай Калиновски юкъерча школа хьехархоша. ШагIарча лекторешка, даьй-воаной собранешка кааст-каста къамаьлаш ду хьехархоши Епифанова Марияс, Беляева Лиэс, Брусенцева Анисс, иштта кхыбараша. Цар лекцей темаш: «Дына къаьш гIуллакхаш ...», «Iаьдалаш бе-бе туз», «Дына гIуллакхий реакционни мулозцам», «Доннлочох тешар», иштта кхыерарш.

Колхоза партийни комитетон школа юкхьеццарча партийни организацен «Белоруссиа партийни организаце идеологически кадраш хьехархарен царна кхетам баларен балхах» КПСС Центральни Комитето бань сораж ларде дуьхдеши Iоальча балхо опытах хогIортоата еша, дIахо йодача хана идеологически кадраш хьехархарен уж балха дIахийсъярен, царна кхетам баларен болх тоабе лерхI. Оаха къастта дукхагIа терко ю къахьегама коллективашка кхетам балара болх тоабара, из цех бахача моттигашка, чабански бригадашка цар хьешташ, сихкетам теркал бош бара. Цу гIулакхна политически культурно - массови балха комплексни план оттае еза. Къастта дукхагIа терко ергъа оаха гьана бурунин моттигашка, общественни хьайбай боахамашка къахьегаш барай.

Н. ПЯТИРУБЛЕВ,
КПСС Наурски райкома инструктор.

Дааараш дукхагIа, чам болашагIа

Грозненски хлебокомбината коллективе цхьайтта бетта чухь хьажа наьха арахецачь Ер шу доладелча дена планагIа даьрхIачул совгIа ара а хийца маьхала комбинато боллош 246 эзар сома маьха товарни продукци. Къахьегама оасарле ... залаги 2,3 процент тIеххоачаш а еш, соахка укх хана хинначул дикха лакхьяьй из. ДегIа мел еша продукци къахьегама оасарле лакхьяра чохах дегIаеш я.

Арахецача товарни продукцега дIабода мах лохбарах, чура резерваш тухе а боахам царех бааза пайда ийбарах, кхом бара режим чIоагIъярах, эдалнел совгIа продукца маьхала яккхарех пачахьалкхенна пайда бара план 112 процент кхочашъяьй. Планел совгIа бань пайда итташ эзараш соме да. Укх шера комбината коллективо кхолаьа 67 тонн хьоар, 10 эзар киловатт - сахьат электроэнерги, кхыйола материалай. Уж производствена хьокхамаш тIаьйнача социалистически декхарех даьрхIачул дукхаза дукхагIа да. Лоамна маьча шера тIаьйца хиннача социалистически декхараш ноябрь бетта хьалхарна доношка кхоачашдаьд.

Шерра социалистически вальйоарж а я къахьегамен политически хьинар айдаь болх барах хьажнда толамаш да уж. Технико - экономически хьокхамаш тоадара боххача лоархIаме хилар цьоалагIча сортагIа долча хьоарах маьхен маьхка-булочни изделеш кийчьяр. Арахеца продукци тIатIа дикагIа хилийтари пуп ассортимент шерьяра керттера хьоккиш лоархI предприяте боллоша. Цу дакъе дукха балхаш даьд цар, кIоад яьккха морэ а детташ арахецан булкингаши тIоракшн дикка дукхагIа хинна уке шера. Уж планел совгIа арахийнад ши тонн.

Керда продукци арахецара а чIоагIа йоакхо ю тха комбинате. Укх шере кара а эраьнь арахеца йолаьй мах тела йолаш «Московская плюшка» яхеи булкингаш, тIоа теха еш йола булкингаш, фуэш теха ду чIоракаш, кхыйола продукци.

Из шерта дари а арахеца продукции кхы тIа а дукхагIа, цул ассортимент шортагIа хилийтар, дукхагIа хилийтар дIадех хIанзарча хано. Цхьайолча дана тхоца кальатаи ух йоагIачул шийн ... хоэза долаш я ... продукци ..., сиха тала е воккъу из яхаш. Цу масалаша къаьсга хьахьокх оаза наьха хьашташ царна махеттара кхоачаш ца деш яллар. Царна кхоачамхаллал йолча асортиментах арахецан продукци.

Тха белла тIа вийсху кхоачамбоадараш дIадатара чIоагIа воаккъостах ду комбината рационализатораша А. Н. Долбилина, Н. Н. Фомина, Я. Сулейманова, кхыбараша. А. Д. Бабукова кулгал а деш технологически группас производстваяна юкъейихьача предложене торо хилийтар пачахьалкхена эзар сом пайда бе.

Хлебокомбината коллективо ритмичнон рентабельни болх бео хилара тешал деш да кхоалагIча кварталe даьхача толамий итогаш аьчул тIеххьагIа моттигерча промышленноста предприятешта юкъе тха предприятена шоалагIа моттиг хьожийр. Уж толамаш доаьхача ларкача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай А. С. Сороченко керте латтача маьхк етIа цеха коллективо. Цо хIанзалехьа кхочашъяьй питилетка диьалагIча шера план. Цул дукха тIехьа йа кеаш хьинаре къахьег булкингаш арахецача В. Т. Овчаруна кулгалдеча цеха коллективо а. Шоай навкьостийта хьокхам телаш къахьегаш ба цига маьхк йоттар Т. С. Кайпара, мастераш К. А. Ахматханова, А. Б. Минасеканов, маьхк йоттачул гIонче А. Хасаева, грузчик А. Газиев, бол хьувр Я. М. Петрова, кхы дукха бараш а.

Укх шера даьха къахьегама толамаш болаш йола резерваш ларде а лувмаш питилетка тIеххьарча шера дола социалистически декхараш тIаэдаш а цеций, сменай, бригадий коллективаш.

А. ТАРАКАНОВ.
Грозненски хлебокомбината планови отдела начальник.

ПРОДУКЦИ АЛСАМЪЯККХА ТОРОНАШ Я

Тха совхоз керттерча дакъе дулха лаьрхIа хьайбаш кхоабаш я. Юкъера доаза 280—300 килограмм йолаш кхыча боахамашкара сиргIаш шинараш хьа а ... хIара совгIа шинера доаза 350 килограмм совгIа хьалаша йиш бетта кхоаб. Цул тIеххьагIа пачахьалкхена дIалу.

ХIаради 350 килограммаш дезагIа долаш кхоь шерал дукхагIа ха-йоапаш пачахьалкхена хьайбаш дIаденнача боахама доагIачул совгIа ахча лу. Из ха а хоаш шоаш кхоабача хьайбашта маногта дукхагIа дулх тIаккхетийта гIерташ къахьегаш ба тха боахама бежа Iуй. ХIаьта шоаш дагалаьцар, хьалхашка оттадаь декхар кхоачашде карагI а доал.

Иштта, шера планагIа 110 тонни социалистически декхарагIа 120 тонни дулх тIаккхетийта дезаш хиннача цхьайтта бетта 95 тонн тIаккхетийтад. ТIаьйца социалистически декхар хийца кхочашде дика торо йолаш ба совхоза къахьегамхой.

Ийс біаь хьайба да хIанз боахаме дулха кхоабаш. Церех ши бIаь ноябрь бетта хьалхарча дийнахьа дена кхоабаш да. Из а тха керттера резерв.

Дулха кхоаба хьайбаш дIаоттадара укх шера асфальт йилла паргIатта кхоь площадка йиь совхозе. Цу гIулакхо торо хилийтар, уж площадкаш вIаштIехьъяхалехьа кхьабачул шоаза дукхагIа дулха хьайбаш кхаба.

Хьалха дулхьала лаьтта Iодулар хьайбашта лу доакъар. Цунах кIезигагIа дале 20 процент доакъар когаш тIабийтте доадора хьайбаша. ХIанз из кхоачамбоацар юстардаьккхад. Помещенешка а площадкашка а бетонированни хьаьш даьд.

Цу тайпара, помещенешка саьна ара а кхоабарга дулха хьайбаш.

Хьайбаш лелздерашта юкъе къаьстта доккхий толамаш доахаш болх бу ХагоагIар Баинтен Тамарасош, АсуагIар IайнаIен Зинаси. Цар лелаечa хьайбашта хIаранена дийнахьен буса юкъера лаьрхIача 720 грамм дулх тIаккхет. Дика кхоачашду шоай декхараш хьайбашта доакъар хьатIаккхухьача тракториста Мусханов Вахас, Чадаев Хьамзата, Эскаев Оалхазара.

Тайп-тайпара да хьайбашта ду доакъар. ХIара хьайбанна 35 килограмм жом, 15 килограмм силос, 1,5 килограмм комбидоакъар, 3 килограмм ча лу. Из деррига а 6,2 доакъара единица найсса да. Кха а дикагIа хургдар тха хьокхамаш нагахьа саьна кхоачамболаш доакъараша тхо Iалашдоре. КIезигагIа дале 50 тонн комбидоакъар эш тхона. Из кхыча боахамашкара эша дезаш да пачхахьалкхенгара эцача хана дала дезачул дукха дукхагIа ахча а луш. Цу гIулакхо дикка тIаккхетийт цхьа цейтнер дулх доакхарга дIадолар.

Алсамбаккха йиш я боахама производствени низ а.

ГIожа доакъар Iалашдара 356 гектара тIа тайп-тайпара культураш дIаюв совхозе. Оахаш дола лаьтта кхы лаш боахаме. Нагахьа саьна из майда 800 гектар хулаьр ши эзар хьайба дулха кхаба йиш йолаш хургдар тхо.

Кхоачамболаш дика из материально - технически база а. Йолаш я боахаме мехмастерскеш, гараж.

Уж кхоачамболацараш юстардаьхача Даьлеина планел дукха дукхагIа продукци дIаяла торо хургьяр совхоза.

В. МУНАЕВ.
Грозненски района «Степной» совхоза директор.

НАЬХА ХЬАШТАШКА ХЬЕЖЖА

Дахчана, ..., ..., лоаха, дIахира — деррига а цхьайтта тайпара менгеш, ведараш, духбоккаш, Iаькъаш, каранаш, маIарий, ... хоаош, иштта кхы тайпа а дукха бахача наха эша товараш арахец грозненски «Металлист» заводе коллектив.

Толамца кхоачашъяьй цу предприяте къахьегамхоша укх шера цхьайтта бетта план. ПланагIа 1538 эзар сома маьха арахеца езаш хинна валова продукци 1557 сома маьха арахийцай. Планал совгIа 47 эзар сома продукци маьхал яьккхай. Иштта планагIа лаьрхIачул дукхагIа арахийцай культурнобытови гIулакхашта лаьрхIа йола продукци а: 835 эзар сома маьха арахеца езача — 899,4 эзар сома маьха. Планал лакхагIе да кхыдола экономически хьокхамаш я.

Соачка, 1973 шера, дукхача хана дена эггара хьалха план кхоачашйир «Металлист» завода коллективо. Из духхьал производственни толам хинна Iаьнар. Массехк шера гIаьлаксхарна юкъера да йоалла хьаенача предприяте къахьегамхой дегашка тешаш бессабир, цо гIулакхаша кхы ... я боах тоабе йиш хилараx, из цар шоай кара хилараx.

ХIанзарча директора Глуховский Иван Герасимович завода хьаийкача цхьан-ши шера дукха организацешни а кхы тайпа а мероприятеш чакхъяьккхай уххаза. Цехашка гоття хилара чIоагIа нивкъарле йора балха. Из кхоачамбоацар дIададаккхара, производственни майдаш совъяхара оборудовани дикагIача тайпара дIа-хьа ийсйир, производственни мошностам совъяхар.

Иштта дукха болх бар тишъеннача оборудованена ремонт еш, басараш хьокхаш, из цIеъеш. Из гIулакх чакхдаккхаро дукха оборудованеш боагIача тайпара болх бе ... оттайир.

Кхы кIезигагIа лоархIам болаш лацар производственни дисциплина чIоагIъелга. Балха тIа корта бохабеш йола наламаш мелачарга, балха тIехьабуьлачарга, кхыча тайпара дисциплина телхаечарга дIахайта хийзар из гIулакх чакхдаргдоацигта. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша цу дакъе дукха мероприятеш чакхъяьхар. Производственни дисциплина чIоагIъяра тIехьара болх цхьан дийнахьа а лаьгI ца болийташ бу предприяте хIанз а.

Болхлой политически сахкетам айбара, профессиональни говзал лакхъяра, экономически дешаех лаьца кхетам балара тайп-тайпара школаш вIашагIехкай заводе. Царех я «Экономически знаний лардаш» яха хьалхарча шера дешабагIаранта лаьрхIа йола 2 школеи шолагIча шера дешабагIаранта лаьрхIа йола 2 школеи.

Iаа замалахь болх бе йолалу профессиональни говзал лакхъяра йола дешара группаш а.

ТIеххьарча хана дика вIаштIехькхаьккхай заводе социалистически яхь а. Яхье котале яьккха дикагIйола болхлой дIаяздеш, цар портреташ хьалхьажо доска да завода цIеча уголке. Дукха ха йоалаш болхлой профсоюзни собранеш бар «Iаха кодигаре ер бола нах» яха цхьаьнха сийна дIаязгIйолла.

Предприяте коллектив социалистически яхье яьнна я Нохч-ГIалгIай хизаводен столярни изделей заводен коллективоша.

Уж мероприятеш чакхъяхар балхан долаш болхлой къахьегама оасарле чIоагIа лакхьенай, арахеца продукци дукха дикагIа хул. Заводо хIанз арахецача продукце еррига ассортимент лакхехьарча категорегIа дIайода.

Питилетка дикьагIа, къоастамбеш дола шу доладуш 100 эзар сома маьха продукци арахеца аьпа встречни план тIаийцар предприяте коллективо. Из план кхочашъе атта хургдоаиддига дика кхетадора хIаране, духхьал предприяте чурча торонех пайда а эцаш кхочашъе езаш яр из. Уж торонаш лахара, царех пайда эцаре дакка лаьцар хIара болхлочо. Къаьстта дика кьахийгар укх шера завода рационализатораша. Масала, дIаландка кула лелаеш йола тайп-тайпара бос бола брошкаш моле дар укх шера. Уж дьахара пресс йир болхлоша йоаш. Из продукци чIоагIа дIаийеш я, цудухьа предприятена чIоагIа пайдане а хилар. Из продукци цхьан юкъа мара хотташ а дIаэцаш а ца хиларах пун производство юхисоайир, хьахула пайда кIезигбала бовча. Иштта встречни план кхочашъяра дукха бахача нах чIоагIа хоатташ дола бакхаьд когIнргаш дукха арахийцар укх шера. Дукхахе хайе бахача нах хоаттаа а дIаийеш а йолча продукцегIа а хIанз заводо арахеце кийчеш йола поддоснаш. Уж шин тайпара хургья дIаийнгея йоккхен. Тайп-тайпарча чIоагIача басараша ... художественни оформлении ... лелаеш чIоагIа а нуц долаш а хургья уж подносаш. Хетаргахьа, цIен-ноашта дика совгIат хургда завода цу продукцегIа.

Заводе эггара лоархIаменгIа а, керттера а лоархIаш я металлогалантерейни участок. Производственни планаш хIара бетта 113—120 процент кхоачашъеш хьалоагIа Кокнашвили Алексейс кулгалдеш йола цу участка бригада. Бригаде керттерча дакъе мехкарий ба къахьегаш. Каст-каста керда йоккха цар арахецача изделей ассортимент.

Иштта арахеца лерхIаш да кхалцаха а мабача наха а лаьрхIа дола дIашка декхаш бола бойтнаш. Цу тайпара, бахача наьха хьашташка хьежжа арахеца продукци керда яхарца предприяте рентабельность лакхлу, пайда дукхагIа хул.

ТIаьйца социалистически декхараш толамца кхоачашдеш да «Металлист» завода коллективо. ХIанз, питилетка тIеххьарча шера встречни план тIаэцара шоай торонашка хьожаш ба предприяте къахьегамхой.

Л. АУШЕВА.

КОММУНИСТЕХ ДОЛА ДУВЦАР

ВАЙ ЗАМАН ЙОI

КарагIдаьнначох кхочам ца бар, хаддаза кердадар лехара, ховзаре тIеккхуаш хилар, эггара инкъала йолча шоай фу де низ кхоачаргба хьежа гIортар вай советски кагирхой оамал а хинна хIаттха. Из доагIаш а да. Даг чура йоагIача цIенча уйлаша хилкъа дукхагIа пайдане хилара моттиг лаха оттабу кагирхой.

ВоркI класс яьккхача дIахо деша вIаштIехьадалачиар Серегина Розай. Моздокерча электролампаш еча завода балха яхар из тIаккха. Цхьа шерах ду шерах болх бир цо цига. Дикка коллективаца дIайийнар къона йоI заводе.

1959 шера РоIар дехал Грозне баха баьхар. Укхаза кхар цо болх баьр гIийна йола производстве. Кеода балха говзал Iомае сиаш хIаьр из. Роза балха йода Грозненски кога гIирс беча фабрика. Безамe тIаийцир из коллективо. Йоккха опыт йолча, дикка ха хинача кхалнаха боча хьожеш йоакхо йора къонача йиIий, иовкъостал дора кога гIирс бара говзал цо сиха а дика а Iомаяра.

— Сай нана сиччи хьсмар сога цу хана мастер Тишенко Мария Петровна, болхло Нестерова Варвара Михайловна, кхыбараш, яхаш дувц Серегинас. — Са вархахьаьннар ниьсде гIо дора, болх миштa бе беза хьехам бора.

Бакъда укхаза белгалдаккха деза бiг ше хIама хьалара, ший балха говзал лакхъяра тIаккхуаш вене, наха хьехарах хIама хург из хаъав. Роза болха сиача хьалхарча дешошкеьа а белгалъьлар къахьегара тIера йола тиг хиларах тарра. Кога гIирс бара хIара операци цIенхашта Iомайора цо. МоллагIча а балха тIа из оттарах шийх беккхкаргбола цхьаьнккха кIама дицдар Розас. Лоашара хана дукха операцеш кераерлайир къонача йоIо. «Ер-м тхона а хьехаургдолаш а хIанз», — оалар цох мастера Тишенко Мария Петровнас.

3 цехе болх беш шу даьнначул тIехьагIа комсомолка Серегина дика а говза а болхло хиларах тарра бригадирала оттаю. Цо хила вIаштIехьбоаккх бригада болх. Продукци дукха арахецарал кхочамбаь Iаш бригада кулгалхо — арахецаш йола продукци ма аулла дикагIа хилийта а гIерт из.

Производстве дикагIйола, хьоккхаме бригада а хила дIадотт из керте латтар, цо еш йола продукци ийп, сакхат доакхаш чакхйоал.

Чуйнна производственни болх беш йоллаше ш, Серегинас хьакере дакъа лоаш фабрика комсомольски вахара юкъе. Из хьинар дьна, боккха политически сакхетам бола, тIехьа ца тетташ шийна тIадиле гIулакх дийзэ кхоачашдеш йола йоI фабрика комсомольцаша шеьар рена а воаш секретарала хорж 1970 шера.

Шийх комсомольций бехьа тешам боа ца бари, шийна тIадилаь из беккхкаме гIулакх сийленца чакхдаккхара низ, ха кхоаш Розас.

— Производстве хIаьа къонача сага эггара хьалхара декхар да ший плани тIаьйца социалистически декхари кхочашдар. Цу тIехь дIагIоалабора сиха хIара тхоай болх, цунца дувзар политически дешар, кхидола общественни гIулакхаш, — яхаш дувц Серегина Розас. — Цудухьа хIара тха комсомольски собране дийнача дешашта юкъе керттера моттиг дIалоацар производственни дешашa. Из собране дувларал совгIа, аз хIара комсомольцашa къаьстта къамаьл дора ду хьакъетьа, се хьожар комсомольцаша шоай доа машта кхоачашду, социалистически яхь доаттайора царна юкъе, дIаккхетабора уж комсомоле боацача кагирхошта балха тIа а шоай вахаре а хьоийшена дуй хила балаш хиларах. Къаьстта теркам тIабохийтар хIара комсомольца политически сакхетам, балха говзал, производственни культура, къахьегама дисциплина, коллективность лакхъяьа. Из деррига а доро оаха фабрика партийни организацена дага а дувлаш, цо лостам е телаш.

Комсомольски организаце иштта болх бао бахьан долаш хьахилар фабрика еррига коллективо а сий дел бола коммунистически къахьегама ударникаш комсомольцаш Наумова Таня, Мажидов Станислав, Батрутдинова Оля, кхыбараш.

Производственни балха дукхагIа безам тIабахийтаре конкурсаш кхайкайора хIара тIехьабусарашна беседаш йора, царна шефски воакъосталдара хьаьха латта комсомольцаш тIачIоагIбора. Масала, тIехьаьосаш яр къона йоI Дергадзова Тая. Цунна воакъостал дергдолаш чIоагIйир Наумова Таня. ХIанз Дергадзова хьаьха латтарех цаI я.

Кагирхой коллективаш а интернациональни а уйла чIоагIйора тайп-тайпара дукхаа гIулакхаш даьл: субботникаш, сайренаш, экскурсеш чакхъяьхай. Масала, тхо хилнахь Баксански чIожа, Кенай, Каспийски форда гIа. Цхьана вIаьшагIа а ухийтте, театре, кино, концерташка, музее ехаш, шошата цига кхийттар вIаши дийцад. Иштта тхоай туъаш дола къамаьлаш сала тIадерздора тхоай политически кхетам, патриотически уйла лакхъяра... иштта дуьц Серегинас.

Нагахьа Даьлен а дуьен лалкъашта юкъера а деза да дIадахийтаи фабрика комсомольцен организаце сеттала ца довзийтхьш, цу тIехь пайда эц кагирхой сахкетам лакхбора.

Духхьала шоай предприяте общественни вахара юкъе дакъа лаьца Iаш фабрика комсомольцаш. Цар шефски воакъостал ду Грозне 22-ча юкъерча школа комсомольцаштен пионераштен. Царна цхьана дехаш цар Ленински комсомол хьахьийн ая.

— Укх шера тха комсомольцаша шоай керттера декхар лерхI питилетка диьалагIча шера залашeш хьийла хьаьха кхоачашдерах, ВЛКСМ XVII съезда решенеш тIеш иштта КПСС ЦК Генеральни секретаре Л. И. Брежнева даьча къамаьла тIеш оттадаь декхараш сийлеца кхоачашдерах, йоах Серегинас, — Цу тIехь поаш хо ца беш кха а хьег. Укх тIеххьарча шина тха фабрика коллективо толамца кхочашъю производственни план. Дика чакхъяьннай 10 бетта планаш. Уж толамаш доакхача мIешта дакъе даьлла тха кагирхоша.

Серегинас ше секретарь йолаш яьккхача сана дьагидебаьб кагирхошта кулгал дургдола комсомольцаш. Дуккха йоаццаш хиннача отчетно комсомольски собране шевар раьа а йолаш секретарала хержар иштта цо хьехаш хьехинна комсомолка Наумова Таня.

— Со хIанз а комсомольски вахара юстаргъьннга Iоханаяц. — йоах Розас. — Са догуйла комсомольцашта да. Се коммунист хилараx тарра аз дIаххала а бийболай-воебан сай вIамагIбоал вежарий, йижарий-комсомольцаш.

Серегина ВЛКСМ Ленински райкома член а, цо хьинаре дакъа лоац района а города а комсомольски вахара юкъе. Говза производственных хиларах тарра хIанз цо болх бу кагирхошта производственни говзал Iомаю инструктор йолаш. Шийна царгIаьььначох кхоачамбаь Iад Серегина. Ший балха говзал лакхъеш из заочно дешаш я Ростовсерча сиртача промышленностa техникуме. Иштта я вай заман йоI Роза.

Ю. ЮСУПОВ.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандан агитацен отдела «Агитатора блокнота» арлIачарча, 22-ча номер тIа йоккха моттиг дIалоац «Политинформацехь къамаьлаш дара» яхача рубрико. Миштa е еза «Лакхъеннa производства эффективность» яхача темах йола беседа» — иштта керте яздь а КПСС обкома лектора С. Берсанукаева статья. Укхаза кепатехай политинформацешта экономикан Iилман атеизман дешаех дуйца дезача къамаьлий тематикана.

Блокнота тIа ходи бу фашистски гIазарахой эшабарна советски халкъо яьккхача Котальон 30 шу дизара дeтаяв общественно-политически чтенеш Грознерча городской лекторе дIайолаеина хиларах, кепатеха я уж чтенеш ера царте горкомо чIоагIъяь тематика.

«Нохч-ГIалгIайче Сийлахьбоккха Даьхен тIом лаьттача 1941—1945 шерашка» яхача темах блокнота тIа литературни обзор ю КПСС обкома политически дешара ЦIен библиотека заведующе Е. Шабуниниас.

«Цхьаькха а тIехьавусар ма хилийта уллул» яхача рубрикана кIал кепатеха я «Къахьегама дисциплина — керттердаръаьнна» керте яздь статья. Блокнота тIа я кхийола материалаш.

Волжски автогигант

Тольятти (Куйбышевски область). Дига шу хьалха Волжски автомобильни заводо арахийцай «Жигули» яха хьалхара автомашина. Дукха из йоалаш коллективо рапорт деннад предприята проектни мощностех болх бе йолаенилй аьнна. ХIанз заводо хIара деннa буса арахец 2230 машина, е 800 эзарел кIезигагIа йоацаш — шера.

Тахан СССР 50 шу дизара цIерагIа Волжски автомобильни завод — Европерча заводий комплексех йоаккхагIа ярех цаI я.

Волжски автогиганта коллективо кхаь моделах «Жигули» яха автомашинаш дукха арахеца карадерзадаьд. Царех шин модела — «ВАЗ-2101», «ВАЗ-2102» Пачхахьалкхен дикаль Знак енна.

Укх шера заводской конвейер тIа оттаьа кердача модификацие — «ВАЗ-21011» йиьнагIа ....

Проектни мощностеш толамца карадерзар а легковой автомобилаш арахецадга вIаштIехьдаккхар а бахьан долаш Волжски автомобильни завода Къахьегама ЦIеча Байракха орден енна.

«СУРТАШ - ТIА» (лохехьа) завода керттерча сборочни конвейере.

Киселева Валентина — керттерча конвейере дикагIа ярех сборщица я.

Ю. БЕЛОЗЕРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДЕШАРА-ПРОИЗВОДСТВЕННИ КОМБИНАТАШ

Тхона хьалхашка латт спектральни трубкаш летаю керда прибор. Цу тIа латт марка: «Москверча Ленинградски района дешара - производственни комбинат». Укх тIеххьарча шерашка цу комбинато арахийцай постоянни тока боарI эзар совгIа усилителаш. Приборош РСФСР просвещене Министерства заказагIа кийчъеш а Российски Федераце бIаь совгIча городерча школашта дIакхьуьйташ а я.

ТIаккха фий из, школай юкъара дешара - производственни комбинат яхар? Уж я 60-гIа шераш доладеннача юкъе Москверча массехк районе духхьашха хьаьь керда тайпа дешара заведенеш. Уж дегIаухаши эргайоахаш толеши хьаяьхкай. Цудухьа хIанз цхьанне а шеко яц дешара комбинаташ лакхерча классашка деша багIараршта къахьегам Iомабара пайданагIеи дIахо гIойленагIа хургйолеи форма хиларах.

ХIанз тхьо я Москве ужжамо йола, заводий, фабрикий шоай тайпара универсальни цехаш а хинна дIаотташ латта комбинаташ. Универсальни я дешархошта дуккхача тайпара къахьегама кийчо цар луйдаш, къахьегама гIулакхий хьашт дола тайпа лостам харжа йиш хулийтандаь.

Масала, столицерча Ворошиловски района дешара комбината сийрден паргIатен дешара участкаш я: токарни, фрезерни, юкъарча профила слесарни контрольно - измерительни прибораштa слесарни, радиомонтажни, шофераш, металлацарча балхий лаборанташ кийчбу, машинописен делопроизводстван. Чоалхане, дуккха доакъош дола дешара комплекс промышленни предприятей низаца хьаьн материально - технически цар йиза Iалашъеши я.

Цу дешара - производственни центре Iомалуш ба районе 18 школера лакхерча классай дешархой. Опыт йола мастераш - преподавателаш, башхадолча оборудовани, цхьайтта професси (лаьнт дор харжа!) — цу дешара цеха керттера «плюсаш». Цига деша вагIа 2,6 эзар зIамсаги йоIи.

Дешара комбинаташка къахьегама кийчо еш бола ахаш гаргга кагий нахи мехкарийи школа йистеьккхачул тIехьагIа шоаш хержа профессегIа балха бохийт. Квалификацеш удостоверенеца цхьана хилча низ болашагIа да юкъера школа йистеьккха аттестат.

Вай педагогаша белгалдоах, професси престиж хIанз бобраи боацаш чIоагIа лакхъеина хилар. Цудухьа а чIоагIа лоархIаме я комбината башхало — къахьегама кийчоница цхьана таръеш йола профиль харжар. ХьатIаотташ латт дешархочо юкъера а хаттара хьадда жоп дала деза хи: йистеяккха декхар долаш йола барI шера школа яьккхачул тIехьагIа — лакхерча классашка хьалчубаргба, техникумашка, юкъерча производственно-технически училищашка деша гIоргба е, болх а беш, сайрийнарча общеобразовательни школе дIахо дешаргда.

Цу хаттара жоп дала дукхача хьале дешархошта новкъостал ду дешара комбинаташа. Кхуаш боагIараш цига деша болх барI шера школа йистеьккха болале дукха хьалхагIа. ХIанз укх сахьата экскурси я из. Дешара цехашка хьож уж, машинаш станокаш теркалах, боккхагIчар беча балхага хьож, доладча хIамайнй духтIабовла гIерт, шоай дего къоабалдер къоастаду. Бераштa новкъостал ду масса тайпарча къахьегама чулоацам бувцаш болча мастераша. БархIагIа класс чакхйоаккхача хана дош къаьсте хул.

• ЛоархIама да, дешара-производственни комбинаташа машиностроене, электроника, промышленноста кхыча отраслей дакъе профессиональни знанеш навыкаш еша ца Iеш, гIулакхаш дара сферах дикIа доаккхаш а хилар. Масала, Москверча Калинински района комбинате кхуаш боагIараша Iомаю продавецни, кулинарни, швейни квалификаци. Ала деза, укх тIеххьарча хана уж профессеш Iомае лоаш болашагIа бархIагIча классашкара дешархой сов дукха хиларах конкурсаш а еш уж хьахьержаза да боалаш хилар. Лакхлуш йоагIа общественна ушача еррига профессей престиж.

Георгий АСЕЕВ.
Московски городской халкъа образованни отдела заведующи.

(АПН).

ДУКХАЧА ДЕЗАЛА ВОI

Дика бовз сана Ашахановтlар дезал. Уж дезал къахьегаши бахаш ба Наурски районa «Россия» яхача колхозе. 10 вешех хьаьвьина 33 саг колхоза жеца болх беш ва чlерах. Вешта аьлча, цу боахама ахаш гаргга жа цlар лелладеш ва. Ала деза, жа Iуй шоай дехкарех дика лоархIабеш хилар.

Укх корреспонденце тIа са дувца безам ба цу вежарех цхьаннех — колхоза воккхагIча жа Iуй Ашаханов Сапиюлах.

ХIара шера шиъ балха толамаш дебадеш къахьегаш я Сапиюлас кулгалдеш йоа жа Iуй бригада. Из нийтта хилара тешал ду укх тIехьарча операци цуна карагIдаьннача беракерча гIулакхаша. 1973 шера хIара 100 жийна тIехьа по хьалккхбир 141 Iаьхар. ХIаьта хIара устагIан тIера дерга тха 5,2 килограмм хилар, планагIа 6 килограмм йолча. Цо хьайга къа зехьа доаданзар вай паччахьалкхено. Иштта толамаш дехар бахьан долаш соахка Даьхено Ашахановна делар деза совгIат — «Знак Почета» яха орден.

Кхы а беркатегIа хинйай Сапиюлай бригадина цlоалагIча пятилетка дицагIа, кьовстамбеш дола шу. Вай республика толашагIа болча жа Iуй Социалистически Къахьегама Турпалий — «Шалковски» совхоерча Эсмухамбетов Наурден Малгобекски района «Кавказ» колхоерча Бакмадов Мадек, хIаьта нийтта шоай района Ленина цlарагIча колхоза дикагIча жа Iуй Хамидов Элмарзийн балха методаш шерра Iомаеш кхетамца царех найна эшаш къахьегарах Ашаханова бригада коллектива вIаштIехьдаьлар шоай Iулацарча хIара 100 нака жийна тIехьа 147 Iаьхар кхебен хIара устагIан тIера 6 килограммага дIакхоачаш биркъа хоаса бола тха хаккхел. Мадарра аьлча, Сапиюласи цун йоакъосташи силенца хоачаандер укх шера шоаш тIеийца хинна социалистически декхараш.

— Иштта вIаштIехьдаьннад тха толамагIча жа Iуйта кхоачаш нийтта толамаш даха, — хетт аз Сапиюлайга.

— Цу толамашка кхача сан са новкъостийн йиш хинна жа дебалара гIулакха юртбоахама Iилмаенка керда карагIдаьккараши толамцIбарий методаши тхой балха юкъеккхуйлаш къахьегар бахьан долаш, — йоах цо. — Бакъда, атта кхаьчадац тхо цу хьокхамга. Цу гIулакха дIабеннаб дукха ха, тхой еррига гоазал.

— ТIакха фу ламаш я шун дIахо?

— ИйслагIча пятилетка тIехьарча шера, — аьлар жа Iус, — массалола хIама теркаме а ийца керда дехкараш тIаийнад са бригада коллективо. Соахка сана социалистически яхье дартда тхо Социалистическа Къахьегама Турпала Эсмухамбетов Наурден Хамидов Элмарзаси кулгалдеча жа Iуй бригадашца. Царна цхь лелаер сийлахь гIулакх да. Са бригада коллективо дош деннад хIара 100 жийна тIехьа 145 Iаьхар кхебен цхьан устагIан тIера 6 килограммал хIеаигагIа доадаш тха дакхен. ХIаьта дагалаттар кхоачаше торо лургъя тхоий толамагIа болча жа Iуйца дIаечей хьанд ииво.

Керда дехкараш дизза кхоачашдара мел эша кхоачам хьоггехьа а вIаштIехьбаьккхаб Ашаханов Сапиюлай бригадо. Еррига желаш йиша тоахьа йоахьаьа я. Жево Iа доаккхача хьатIаззад Iана тоъаш тайп - тайпара доакъар. Цу доакъара цlоагIа хьурмет ду нигга. ХIама денош хоза латтача хана цlоагIа ёкхахьа сарраха ара доаладу жа. Цигара дIадаьккача бIьера хIама дуал царна.

ХIаьта шеддал эттача денош ка баха жерч чусоаладу. ЙIайхача бахаш ах сана хIаьхарцар дехт жена. Кхоачам хьалла, рационага хьежжа тайпа-тайпара доакъар, дула царна. Iуйрийна хIара устагIанна лу 500 грамм йол, сайрийна — 500 грамм ча. Цул соагIа нормагIа концентратаи а лу. хайханнахьа хий а моладу.

700 гаргга ийа жий ба Ашаханов Сапиюлай бригаде. Уж деррига жерч товлена а додаш Iа довийлаш да. ХIаьз жа Iуй кертгера дехкар да хиннахье искусственни осеменения яьдола жерч гIод ца доайтош IаьгIара дахара уж цаккарга кхоавеца ехкаш лергIа кийчбалара. ХIаьта жа дахка долаьдала йисар дукха ха яц.

— Тха Iулакара жа дахка долаву Iан ккъе, — дувц Сапиюлас. — Из цlоагIа беккхоаме ха я. Цуига тхо кийчдаларга хьежжа шера хурейцаш дIахора тха толамаш. Цудухьа хIанзе а бIарга Iуйна лоаттаду оаца хьалха дахкаргда ашна хетача жерчашта. Кхаба а дикагIа кхоаб уж, БахкаргIолча хIара жийна дийлахьий буса ооза лу 250 — 300 грамм концентраташ.

Ашахановца кьемал дош гучадаьлар совва къечйр пайда аца метаргдоза кхе цхьа хадда гIулакх. Хоаш махиллара, берригачи жа Iуйца жIалош делаву. Цхьаболчар доагIача а па доагIача а шоашта тIехьа хьажа делаву жIалеш. Къьаьстта жIалех лораде дезз жа, уж дахка дездейнача хана. Цу хана Ашаханова бригадерча жа Iуйша шоайна деладаш жIалеш. ХIоао аьлча, иттигаш на наьсгIоя дахка деззена жерч жIалех къаьхкача уж ост доалаш. Цудухьа жа дахка долчу хана жIалеш дIахарахь лоаттаду цар. ИзгIулаккх нийта сайна леладича бакъахьа дар кхета жа Iуша а.

Жа дахка долладала тоъаа да кийн а, хIанзе кийчьаьй бригада коллективо жа дахкара эша инвентарь, матковоа, дугIулакхха кхы мел дезар.

ЗIамига яле а, беррттийна коллектив я бригада яр. Веррига вир саг жеро вай уж. Шеай дехкараш дизза кхоачашлу жа Iуша Нажиев IаьIдула, Ашаханов Iаьлас, аббикас Гечуева Аймани. Къахьегарга хьежжа да жа Iуйта дахар а. Юкъера даьрхача хIара жа Iуйо цхьан бетта лу 200—250 сом алаш. Из натурах доатIар доаш да. ХIара дикахача сомах колхозо парна лу ах килограмм ялат. Вешта аьлча, жа Iуй дезала цхьан бетта лу 100—115 килограмм ялат (ах болаш). Цул соагIа Iоахарий а лу натурах.

Масала, Ашаханова бригада коллектива соахка бахар 117 Iаьхар. ХIаьта бригадиро шийна белар 36 Iаьхар. Укх шера баьча болхах кхи а дукхагIа Iоахарий делар колхозо шоай социалистически декхараш тIехкхоачашдаьча жа Iуйта.

Цу дифраша аьна хьахьокх мел цlоагIа йоаккхо я вай партен правительства къахьегача наьха вахар кросегIа, дIахегIа хийтара. ХIаьта нах а бац шоай аргIанна паччахьалкхенна декхарийла бися уйла йолаш. Цудухьа дехкара-денга шерагIа аржаш дерт колхоза жа Iуйта воьже цlоалагIча пятилетка планаш хинал хьалха кхоачашъяра йола социалистически яхь. Цу яхье массаза а сана хьалхарча мутIарашка я Ашахановтlар бокахача дезала башха дика воI — воккхагIа вола жа Iу Сапиюла.

Е. ПОГОСОВ.

Боахама доакъош дегIакхувлар

ХIара шера дукхагIа хул вай республике хьайбай фермаши комплексаши. ДегIаух хьаккхарч кхею боахамаш а. Боахаш индустриальни лерда тIа бехкараи производствана интенсификаци араи дукхача къахьегама процесси система хардера деза хувца езе.

Iилманеф техникаш карагIдаьнпараш, дика хейда а эша кастенца, практика юкъе кхувларца белгаяьккха метаргъя «Грозненский шурий» совхоз.

Хьаккхарч лелаерашта карагIдувлараша тешаме хьахьокх из. Шера планагIа паччахьалкхенга 800 тонн йоахе езача хIанзале 700 тонн соагIа дулх дехказ. ИкьлагIча отделене воккхагIволча зоотехника яхачох укх шера 900 тонн дулх доккергда. Дулха дIаеннача хIара хьаккхан дозал юкъера лаьрхIача 110 килограмм хилар планагIа 90 килограмм хила езача. Дулха тIакхетача цхьан центнерга 66 сом 06 кепек дIалодa, из хул планагIа лерхIачул 40 сом кIезигагIа. Иштта укх шера хьаккхарч лелаерах боахама 160 эзар сом пайда баьннеб хIанзале.

Уж деррига толамаш доахача шерра социалистически яхь а йоаржаь хьинаре къахьег хьаккхарч лелаераша. Цар еррига уйла а дигаь а пятилетка къовстамбеча шера шоаш тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара тIаьерзадаь да.

1972 шера болх бе йолаеннай совхоза хьаккхарч лелаю ферма. Цу боахаме хьаккхарч лелаю-м дукха за яр, цхьабакъда иштта доккхий хьокхамаш дIаккла хаьнадац.

Мишта карагIдаьннад уж?

Нана хьаккхарч кхееш ба цхьоалагIча бригаде хьаккхарч лелаераш. Хьаккхарчашта искусственни осеменени яра пункт хьаьй укхазе. Яхкаш йолча хьаккхарчашта искусственни осеменени [illegible] дика вIаштIехьдаьккхад техника Кобрин Николай Ивановичен лаборантка Коломийцева Дориса. Цу байхе тIа доккхий хьокхамаш доах цар. Яхкаш мел йола хьаккха осеменени яь я.

Иштта дIабахача цхьайтте бетта 12800 хурс хьахийнний шера планагIа 11440 хила езача. ИкьлагIча отделене воккхагIволча зоотехника Умхаджиев Рамзана яхачох цу чаккхдоешш еррига 15 эзар хурс хургья.

Хьинаре къахьегарца доккхий толамаш гойташ хьайоагIа хьаккхарч лелаю Демьянова Анастасья, Скорикова Мария, Итейн Фрида. Шоаш лелаеча хьаккхарчашта тIехьа хьо мел хиина хурс цаI дIа ца къастийташ хьалкхаьй царех хIаране. Новкъошта тIехьара хьакъоастаю уж шиъ бутт баьннача хана 14 килограмм доаал долаш хул, планагIа 12 килограмм хила езача.

Шиъ бутт баьлча дулха кхоабеча бригадага дIалу хурскеш (бригадир М. И. Шарунов). ЦlоагIа найданера керда гIулакх юкъедоаладаьл бригаде. Шоашта групе вIашагIтоххача хьаккхарч делаерех хIаране дулха дIалле за хьатIакхачалца кхоаб хурскаш. ХьалхагIа цхьоа база чу бiъ бутт баллалца кхоаб дар уж, тIаккхе вокх база чу лелаю хурский 12 бутт баллалца.

Хурскашта дукхагIа дулх тIакхетийтара доккхий хьокхамаш даьхад хьинаре къахьегача Устименко Николай Михайловича, Курсанова Софья Яковлевнас.

Уж хьокхамаш доахача оасаре къахьегарца доккха дакъа доаш слесараше - электрикаша коммуниста Шаманаев Викторa, цун новкъосташа Ходырева Алексея, Степанова Ивана. Царех хIаране хаддаме тIахьожаш лоаттабу комплексе йолаш болча механизмашка ца йохаша лергIен боах байтара.

Тоаммане къахьегаш хьайоагIа базашка йоакъар хьатIаузаз коммунист Лузанов Василий Иванович.

Хьаккхарчаш кхоабача рациона юкъе доал 30 тонн доакъар хаддаш доаттаду Моисеенко Иосиф Федоровича кулгалдеча кормоцеха.

Л. РУДСКИЙ.

Къахьегама дахкхара хьюкхамаш доккхаш чакхдоахк кара юрта боахама шу Наурски района «Красное Знамя» яха [illegible] ...беча шера паччахьалкхенга ялат доахара плана шоаш тIадийца социалистически декхараш.

Цхьабакъда, карагIдаьннарех кхоачамбаь кхи йоаш, пятилетка тIехьарча шера юрта боахама культураш дика а дикагIа хлера хIанзъ а лорд йоллаш ба хлат вIаддараша механизаторашна.

Укх шера даьнна агротехнически хана 2200 гектара тIа дIадийна хураьнгна ялат кхьарра хьатIадиний колхоз.

Дика хьувкъоргда ялат

Укх денош деррига низаш оарцагIданбад колхозошта дIадийнача ялата минеральни удобренеш йолкорика яра. Масеха дийнахь 400 гектар соагIа майдан-тIа удобрени тайна баьнаб гройченски аьаторашa.

Цунца цхьана дика вIаштIехьдаьхкад колхоз чудухьташ хий дуллалга. Гурахьа ялат хIадийнача 305 гектара тIен бIаьстен юкъе культураш дIайоаргдолча 220 гектара тIен хIанзале хий диллад мелиораторашa. Къаьстта хьинаре къахьег хий дехкача Вириев Мумадe, Янубов Саид-Iаьлас, кхибераша.

Боахка теркаш тIабоний колхозе кхашка органически удобренеш дIаяхьара. Кхашка кхо дIаухоа вIашагIеллаь «Сельхозтехника» МРО механизированни отряд а. Гаяев Владимира кулгалдеча цу отрядо хIоккха 8 эзар тонн кхо дIадиъад, планагIа 5 эзар тонн йолча.

Иштта хьинаре къахьег колхоза механизатораша а. План 930 гектар йолаш 1300 гектар аьба аьхай.

ХIанз деррига низаш оарцагIдаьхад механизатораша техника ремонт яра.

В. МАТИЕВ.

ДОТТАГIЧУН КУЛГ

Дунен социалистически система сиаре цlайха а капиталистически Iазапа кIалхардовла могаргданар дегIаухача мехкашта. Тахан а СЭВ-а членаш йолча паччахьалкхенаша къонача шоай доIамеча мехкашца массе оагIорахьара цхьана леладу бувзамаши гIулакхаши — дунен халкъашта юкъера гIулакхаш дегIаахара закономерностех цаI.

Цхьана лелаеча гIулакхаша дегIаухача мехкашта торо лу юрта боахама модернизаци индустриализаци е. СЭВ-а членаш долча мехкашца производственни кооперации лелае, хIаьта иштта дIа-юха дага а дувлаш хьаний экономикаш, дегIаахара бIаьхача хазара плана уттае.

Социалистически содружества экономически Iилма - технически новкъостал лу 63 африкански, азиатски, латиноамерикански паччахьалкхена. СЭВ-а членаша эггара чаьлхарча аргIанна цхьалоац социалистически достам болех экономически дегIаахара капиталистически боацача цхьъа тIа дьинех мехкаш. Эггара дикагIа из бакъду Египте 800 соагIа, Ираке — 250 хIана яц аьлла, Алжире — 150, Сире — 100 соагIа боахама объекташ хьалхьеча социалистически мехкаша дакъа лацаро. Еррига а лаьрхIача социалистически мехкаша финансовни технически новкъостал а деш дегIаухача паччахьалкхенацка хьалйна кьяна е хьалхьеш а 2900 промышленни объект, царех 1200 гаргга — Iаьржен сийрда бесаш долех металлурги, энергетика, мехкдаьтта промышленность. Хьмдараш сана долча экономика эггара лоархIаметIарча доагIошка. Масала, советски специалисташа дакъа а лоацаш Индехьалъьача заводаша арахец цига хьача станокех 80 процент, 60 процент энергетически оборудовани, 38 процент болат, 35 процент чаккхдаьккха мехкдаьтта, 20 процент электроэнерги.

Социалистически дегIаухачен паччахьалкхений экономически бувзамашта юкъе лоархIамегIара моттиг дIалоац арахьарча торговле. СЭВ-а членаш долча мехкий дегIаухача мехкий арахьарча торговле оборот 1960 шера 1,7 миллиард сом хиннача 1972 шера 5,6 миллиард сомага кхоачаш йоккха хиннай. ДIа-юха ийдеча товарех 50 процент соагIа дераш йIаьхача хинна еча торговни соглашений ларда тIа ийду. Цар ларда тIа оттаю дIа-юха ийеча продукци сортамент, маьхаш нийсхо йолаш, дунен капиталистически рынке сана спекуляцегахьа оаш хувцалург ца хилара гаранти луш да.

Социалистически дегIаухачен мехкий экономически бувзамий къаьстта форма я кредиташ. ДегIаухача паччахьалкхенашта толача кредитех доккхагIдола дакъа цар шоай традиционни товараша а хIаьта иштта СЭВ-а членаш долча мехкаша новкъостал деш хьалъьяча заводаше арахийдача продукцеца а 10—15 шера хьатоккхаш да.

ДегIаухача мехкашта деш дола экономически технически новкъостал дIахо дегIадоалалара новкъостал дергдолаш йола къаьстта фонд вIашагIъеллай Дунен халкъашта юкъерча инвестиционни банко. Из фонда цхьа миллиард переводной сомага кхача езаш я. Из вIашагIъеллача мехкаша эггара хьалхара взнос укх шере а дIаяхчулургъя — 100 миллион переводной сом. Банко дегIаухача мехкашта 15 шера тергал кредиташ промышленни юртбоакама, ахийнам объекташ хьалъяра, реконструкции модернизаци яра. Бакъдар аьлча, эггара хьалхарча аргIанна дегIаухача паччахьалкхений къаман секторий объекташта. Цхьацхайолча хана фондера кредиташ тела мегаргда частни фирмашта, кооперативашта, кхыча организацешта.

ДегIаухача мехкашта новкъостал деча кIезига дакъа лацац ЧССР-о а. ДегIаухача мехкашка йодача чехословацки экспортах 60 процент хила мегаш яраш цу паччахьалкхенашта индустриализаци яра хилаза аргIовца станокаш я. Масала, Инде хьалхьъ ьынаб чехословацки техникаца кийчъяь 60 гаргга йоккхе юкъера завод. Чехословаке Египте яхьийтад 45 промышленна объектана лаьрхIа оборудовани. Эггара хьалхарча аргIанна из чуоттаю шекара заводашка, насоси станцешка, тепловой электростанцешка, дуккача кхыча предприятешка. ЧССР кхыча партнерашта юкъе — Алжир, Сири, Иран, Ирак, Мексика, кхыкола мехкаш.

СЭВ-а членаш долча мехкаштен дегIаухача паччахьалкхенаштен юкъе цхьана лелаеча гIулакхашка лоархIаме моттиг дIалоаш квалифицированни къаман кадраш кийчъяро. ХIанз СЭВ-а мехкий вузашка дешаш ба Азера, Африкера, Латински Америкера 25 эзар соагIа студенташ аспиранташ. Кхы а массех эзараш нах ба дегIаухача мехкашка социалистически паччахьалкхенашта хьалъьяча специальни юкъерча дешара заведенешкен профессионални технически кийчон центрашкен профессешц Iомаш.

ДегIаухача мехкашка, цlоагIа лоархIам бу дукхахчей кийа хьалъеш иштта объекташ декъа моттигера кадраш кийчъяра. Советски специалисташа хIанзале а бу тайпара нийсбаьб 300 эзар соагIа квалифицированни белхалойн техникаш, цу дукъе, масала, Инде — 44 эзар саг.

Йозеф ПИТЛИК,

чехословацки экономист, СЭВ Секретарната белхало.

(АПН)

ВАШИНГТОН. Капитолий — США конгресса здани.

ЦАФ—ТАСС сурт.

ЛИБЕРИ — АФРИКАНСКИ МОХК

Африка мукъаьлхха чакхдоалача шера (1974 ш.) хетаьнча АПН материалий серех цаI я ер статья.

Либере президента Уильям Толбертуна «Рода человеческого» яха дошо медальон елнай. Нью-Йорке американски прессо хоам боча тайпара, адамлена хьалхашка дукха хIамаш карагIдувларах.

Мишта кхетаде деза Африка тихоокеански берда аьсте гIолла Iо — США-ца ийс лоама тIехьашка уллача, цаI ях миллион цхьх бахача мохке ВIашагIкхийттача Штаташа селла цlоагIа терко яр?

●

ГАЬНАРА ЗАМА

ВIашагIкхийттача Штаташка лай мукъабахара хьакъехьа манифест тIаэцале цlоагIа къовсамаш дувлар шоай кортамукъале ахчашца ийкха хакарагIдаьннача неграшта фу дергдa аьнна эттача дешах лаьца. Эггара тIехьа, «кортамукъа болча бос болча наха», цу хана царех иштта оалаш хиларах тарра, репатриаци е оттадир Iаьдалаша, хIана аьлча уж американски обществана толамца юкъебаха йиш йоацандаь.

Ала доагIа, неграш шоаш а цхьа барт болаш хиннабац. БIаьшерешка даьша американски экономика тоаллара дукха къахьийга чилара американцаш яха цIи лелае шоаш боккхо яьккхай моттар царех цхьаболчаршта. Тхо дусаргда аьлар цар. ХIаьта кхыбораш дог тийша бар Iаьржача сига кIайча американцашца нийсхо Америке йоаккхалург ца хиларах. ВIашагIкхийттача Штаташкара дIа а баха африкански лаьтта тIа Iобессар уж.

Селхан лай хинна неграш шоай «даьхене» дехьабоахаш хиннараш вIалла тара а байар филантропашта. Из акци чакхьаккхарий «Iаьржача континенте» чубоалара шоаш та кот гIортолга из пункт хьае беннобар Американски колоние общество. Цар лийрхIар кхоачайхила дукха хIама ийшанзар; хIаьта цхьаболча хIаьанна дог довхаш хиннача тIеча а даьлар. Американски IаьдалагIа кхоачашдора шоаш лерхIар колонизатораша: океана берда аьсте гIолла тIема гIирсаш а дехь шоашта могача тайпара аборигенашта низ бе болабелар уж. ТIехь-тIехьагIа хулаш хьахилар «американолиберийцаш» аьнна шийх цIи тилла хьал а боккъо а тIехдарий каста.

1847 шера 26 июле кортамукъа паччахьалкхе я аьнна хIаккхайкайр Либери. Цхьабакъда юридически кортамукъалено мукъалкхайзар из экономически мукъамах. Хоадам болаш аьлча, юхалург бахча кийде даьча эттар Либери. Из дIа а елаш мехка рулкаш шоай бе лоала белабелар капиталистически паччахьалкхенаш.

●

ГАРГАРА ЗАМА

1926 шера «Файрстон» яхача американски компание Либере правительствоца соглашени йир каучукови плантаци хьера дезтевер тIехьеста шира доладергдолча лаьтта миллион акр аренде шийга лаьра. Либере экономикен стабильности дегIаахара шийн IаьдалагIа новкъостал лу «компание» аьнна цхьаберашта хете а эз хиннадац «Файрстона». Либерийцаша шоаш тайп-тайпара уйлаш йo соглашенех. Мичча бесса а даьнна а, 1943 шерара «Файрстона» еррига финансовий карадъаьр Либери.

ТIеххьарча массехк итт шерашка мехка тайп-тайпара социально-политически реформаш чакхъяха хьалхашка уттаяьй, хIаьта уж, юххера кхаьчача, политически аппарате, промышленностен торговлен керттерча посташта «либерализаци» яра дола тIахьехамаш мара хиннадацар. Практико хьахьекхача бесса, хьашт долча гIозараша айнь пропагандистски аз мара дар ца. Хоаш да, масала, 1980 шера торговни флота тоннажага диллача дунен тIа хьалхара моттиг яьккхарах Либерина «фордий дая» яха цIи еина хилар. ХIаьта бакъдар аьлча, йоаI ца телар дукхьа, либерийски байракхах пордув аь хиннай США кемаш карйдараша. ХIаьта Либере шийн доалахьа цаI мара кема хиннадац.

Цу деррига Либерейа тоахьа Африкански континенте шийн тайпара къайле лоаттаеш хиннай. Мадарра аьлча: цхьан оагIорахьара, африкански мохк ба: вIодагIча оагIорахьара — США-ца ийкха бувзамаш леладарах американски фордал дехьара лаьтта да аьнна хетар Либерех Африке дукхабараш. Царна иштта из хетаж яхь а цlоагIдорь, Африке дукхагIдола мехкаш шоай кортамукъале дикка гIеревшие а США мукъагIа Либере дукхагIа ме йода.

●

ХIАНЗАРА ЗАМА

60 шераш дIадоалалуш колониальни империеш йохарга дIахоичаьаьча цlоагIбеннача африкански халкъий къовсамо Либерерча хьала а Iоткъам бир.

Империалистически мехкий мукъагIа хилар кIезигде ихаш дукхагIа дIадехa болабелар мехка.

1971 шера Либере Iаьдала керта эттар керда президент — — Уильям Толберт. Наха шоай лоIамах хIама леладара доазув а ца оттадеш, хьаьта мехкарча капитала хьалхашка цаIараш дIа а ца къовлийш, цунца цхьана къаман хьаштош терхалдеш хургйола политика чакхйоаккх президента Толберта.

Кортамукъаленга ниъ даьнача Либере къайле гучаьйлар. ХIаьта ВIашагIкхийттача Штаташа «адамлена хьалхашка дукха хIамаш карагIдьаннад» яхар воча довзара къахьe хоза хул оттаде гIортар мара кIама дац.

ХIанз шерлуш доагIа социалистически паччахьалкхенашцара Либере бувзамаш, прогрессиви политически акцента юкъе хьинаре дакъа лоац цо. Москве хиннача мапар безача низий Дерригдунен конгрессе еца хиннача Либере делегаце кулгалхочуна, боккъонца болча ийгий доал деча парте генеральни секретарацa, Либере бувзама министраца Маккинли Деш[illegible] къамаьл хилар укх мутIарий автора. Цо белгалдир, дерригача дунена лоархIаме долча гIулакха шийгара дакъа юкъедехьа Либере шийн делегаци Москве хьожаьн хилар. «Тха тешам бала йиш я, — аьлар цо цу хана, — машар дукха къовсам лоаттаберий конгрессе дайцар тхо юха цIа кхаьчача Либере правительства кховчашдергхилерах».

Шийн оагIорахьара Советски Союзо даькъала юви Либере керда, политически, экономически новкъостал лу цу дегIаухаш латтача зIамигача мехка.

В. ХМЫЗОВ.

(АПН)

ЦХЬАН ГЕКТАРА ТIА КХО КИЙ

ФЕЛЬЕТОН

Моллака дог хорадаьд.

— Ва кхI — аьнна шийн нюанкхоаача цlоагIа цlоагIа техад моллас, тIаккха шорттига аьнаад:

Ер дог хьекад?

— Иштта кхозза аьнкад моллала. Догара да кхи гуча ца аьнна раьза волаш доккха са а дьаьккха «деле аьннахале ер дог са ца» аьнна цIавахаш из.

Вай хана догараш доаддь а Iац, цул дукхагIча мьакера хIамаш йоа. Масала, ахча чудоалла бохча, е... хьажкIаш. Из-м кхи башхе а дац, йоиь хьажкIаш е ахча чуддаала бохча а цаI да.

Лаьттан доккха дакъа е массайтта сажен йола участок йоаш тамашийна хIамаш я ниссалу.

Мел къахьийгар «Экажевский» совхозе дийна лаьтта доахаш.

Мичай силосa хьажкIаш дIадийна 54 гектар? — яхаш кIорддаьлар совхоза керттера зоотехник М. Дахуров.

Сома а йитаъ а оезаш иймаче гIарашта юкъе гIолла юха а тата де йоаллу очетий бурилагаш... — Алдиста бер чу 24 гектар. ГIалан-Юрта юхе неаал я..., ший, тIаккха, цхьа бурилг тIатохаргъя вай... кхи а цаI ах... — вIашкадагIап. Юххьара дезз юхадолайергда вай...

— ХIаьта 54 гектар основной мичай, рапс чуийцача дIайийнаеший из...

— Фу даьд тIаккха, основной лоархI ца, шоалагIа йийна культура мичай из.

— ХIенад из, иштта IаьтайЮртен Сурхотlен шоалагIа йийна хьажкIаш лоархI, хIаьта шушнига, Экажевски отделене основной лоархI.

Комиссе членаша цlоагIа уйла тIаяхийта тохи. ХIара гектарага хьож. Юха юкъе доах цар арифметика законаш: вIашкатох, тIера йоах, екъ. Кхи дIахо а... Дукха ха йоаю цар лоархIаш.

Комиссе членай кхи сабар дилакхар.

— Сажень мичай?

— Лохаргъя-кх.

Кхи а йоахар, бIарвиъ ца дIадихар хIаман дух тIа ца боайиш. Цхьан бригаде кхоъ кIаьга а теха латташ цхьа сажень хорайир. Лаьтта аьста йоаллаф бухгалтери. Кхи хIама дацар.

Мошача доакъара 374 гектар хьекхай, хIаьта дIаелла силос тIора биззал яц. ДIалахача шерашка сана доалъар дехаш доахан Iехаргда. Иззамор нийсалийта йиш яц... Гуь тIара гув тIа йоалаш Алдиста бер чу къайлаэккхаш йодаш я сажень. Цхьабакъда 54 гектар йолча дIаккхачаш 24 гектар Iойистар цо, из а хьажкIашта метта тIаьынна йоархIаш я. Из участок йоалаш кхыметтел вIалла хIама хьа ца чулаш 12 гектар яйнай. 24 гектар йолча кхоалагIча участка тIа цIенкла ца хиина «хьувкъам» кхебаьб — цхьан гектара тIара 10 центнер.

ГIалан - Юртарча гувнаш тIа гIолла балла хьалтIерташ йола хIай жIаргаш тIалатта баьццара «гаажь». ТIера чухьежача хоза сурт гу: доье хьежжай малн дахе.

— Гой, уж я шоана хьажкIаш! ер кхаш тара-м дац совхоза дарашта. — цlоагIа йист хилар совхоза керттера агроном.

— Хьанай уж?

— Бахача нахa.

— Малаш ба уж?

— Боллоштев гIулаккерча нахан еша бешамаш я уж.

— Фу совхоаа да, аьха дIаийкараш а тхо да, гIулакх а даьд. Цхьабакъда, цхьа сом кассе хьачу-м деннадац. ТIаккха хила йиш йий уж бахача наьхан?

Еррига 30 гектар а бахача наха, аьнне, дIакъовстаьраш. Теркаш гIаозаш гIулакх да из, хIама оаа йиш йоацаш йоагIача тайпара опискаш оттаьей наьха цlераш а йоахаш, цхьабакъда, ахаш саргга бараш вIалла боаца нах ба. ТIаккха хьан хиннай-те уж участкаш. Совхоза кулгалхоша шоаш лаха мег цу хаттара жоп.

ГIалан - Юрта гувна дехьа оагIорахьа дIадалла совхоза хьажкIаши гадуаргана йола кхаш.

Комиссе членаша тидуаргий квадрат аьнста лаьрхIар. Цхьан гектара юкъера лаьрхIача кхо дий кхоач. ХьажкIай кханка хьежача гIадамаш кхы а кIезигагIа дар.

Обработка ца ец, йоагIа йоахха ца еш культураш йоаьъа. Дуккьал ГIалан-Юртен Алдиста бер чуй мара дешй яз?

ТЕМАРКЪА.

Цхьа барт болча коллективе

Хургболча хьувкъама соакха дарда йоллаш коммуниста Чехаев Ширвана кулгалдеча Надтеречни района «Новогорский» совхозах комсаш кхеча цхьоалагIча отделене коллективо пятилетка къовстамбеча шера комсаш дика хьувкъае дош деннадар.

Комсаш кхеира йола еррига агротехнически мероприятеш ханнахьен дикен чакхьяьхар: тешшаме дIакъайлар комсий гаьнаш, тIаккха бIаьстан денош хьатIакхаьчача уж хьа а йийлла де хеза Iуналдар.

Комсаш чуэца йолайча гуталлар хьайгача къаьх хьахинар. Укх шера шоаш лелаьча комсех 1907 тонн приемни пункташка дIакхечайтар отделене коллективо. Из хул планагIа лийрхIачул 163 тонн дукхагIа.

КарагIдаьнначох кхоачам бах Iе дагабаш отделене комсаш кхеераш.

ПланагIа 130 гектара тIара комсаш вIа ецаш бар укх Iуранхьо. Хьинхьа уж сIа баьтар. Ханнахьа чаккхдаьккха эггара халагIа дола бахкаш цIенлерех йийтка комсаш Iоюйхийта. 137 гектара тIара комсаш лаьтта сеxкайн. Хий диллa йелча аханахь диллад.

Къахьегам дика вIаштIехьбаькха шорра социалистически яхь а йоаржаь болх беш я Къахьегама Цlеча Байракха орден лелача Умтиев Вахас, Хазуев Султана кулгалдеча бригадай коллективаш.

М. ХУМАДОВ.

МОСКВА. СССР АН П. Н. Лебедева цlерагIча Ленина ордена Физически института колрбабей лаборатори — вай мехка эггара цlоагIагIа сийдеш ярa Iилман коллектив я. 30-ча шерашка гIорбаьннача советски радиофизикаш академикаш Л. И. Мандельштамен Н. Д. Папалексен вIашагIъеллача чунах электромагнитни излучени дIайоаржайен хьалацарен генерацешна Iомаьра а тайп-тайпарча средашна из дIа-юха лелийтара а йола цIи хеза центр хиннай.

Укхазе хьахина я физико-квантови электроника керда область цуь Iаьнбате дикача приборашца мазерашца — радиоволна квантови генераторашцен, лазерашца — боккхача мощноста сердал хела йолча источникашцех цхьаьн.

Вай хана Ленински Нобелевски премей лауреат академик А. М. Прохоров керте латта лабораторе коллектив ердадар довзара хьалхарча мутIара а йолаш къахьегаш я.

ХIанзарча экспериментальни техника новкъосталца квантови электроника, оптика, веществашка йоккхача мощностагIа хьахеда сердал дIа-юха леларa, цlоагIача тела физика укхазе деш боал фундаментальни тохкамаш яхьаа керда дар Iомадара кердача области а йига цa Iеш керда приборашц, материалашц, технологи дьаярга хутаь а да. Промышленностаца йиха контакт а йолаш болх бар — иштта я цу коллективо дешь.

Эггара йоакагIа йола хургйолча энергетика эггадолкхиг — термоядерни е синтез я Колбабей лабораторе лукхача хланех дола. «Лазерни термоядерной — йоккхача мощностах лазерни сердал луш йоа термоядерни синтеза реакци яра гIазераша доал. тоххамаш ду.

СУРТА ТIА: инженер А. В. Кильпио (аьрдехьа), техник О. А. Власенко ийз болча лазера усилительни каскад болх бе кийчъеш ба.

О. КУЗЬМИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Бадуев СаIида 70 шу дизарга

ЙОАЗОНХО, ГРАЖДАНИН, ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТ

Укх шера 16-ча декабре вай республикин дезду Нохч-ГIалгIайчоьн хьалхарчу советски йоазонхоех цаI а, нохчийн художественни литература лерд оллар а воло Бадуев СаIид ваь 70 шу дизар. Тахан газето йепатох йоазонхочун вахаре а литературин кхоллама а лерина статья.

Бадуев СаIид ваьв 1904-ча шера, шийн доалахь зIамига тика а йолаш Шоджа гIалийтIа вахаш хиннача Сулейма дезале. Из геттара зIамига волаш, дезз дIаболабеннаб цун къахьегама никъ. Хьалххехьа да а венна кхаба сег воаца дезал бисар бахьан долаш, 1914-ча шера 4 класс мера да йоаккхаш Грознерча реальни училищера хьавала эшзар цун.

Сийлахь-боккхача Октябро торо елар зIамсага дIахо дезза. 1922-ча шера Буро тIа (хIанз Орджоникидзе) цо чаккхйоах кооперативни курсаш, цул тIехьагIа доаццача хана кооперативе болх а бу. Бакъда из болх цун дего дукха къоабалбеш бацар. Цунна лоpа халкъа юкъе дIахьоча культурни революце хьинаре дакъа лаца. Цудухьа цо чаккхйоах хьехархой курсаш, цул тIехьагIа массехк шера берашта а боккхийчарна а йоазув-дешар хьехаш болх бу. 20-гIа шераш чаккхдоалаш шийна эррига ха литературин дIалуш кхоллама болх бе волаву СаIид.

Шийна тайпара, Iалаьмате сиха дегIаена, идейни а художественни а оагIув шера йолаш я цун литературни тIехьале. Литературе цо баьча балха маIани доккха хиларо а цун кхоллама идейни чулоацам кIоарга хиларо а 20—40-ча шерашка Къилбаседа Кавказе хиннача художникий хьалхарча мугIаре дIаоттаву Бадуев СаIид.

Кхоллама хьинар доккха дар С. Бадуева. Цо цхьан хана толашца болх бора поэзе а, прозе а, драматурге а. Цу эрригача жанрашка йоккхий коталонаш яха вIаштIехьа а даьннад цун. Цо ваьзь дукха пьесаш, роман, повесташ, дувцараш, очеркаш, поэмаш, стихаш я. Цар чулоацамо гойт вахаре шийн халкъа хьалхашха даьтта керттера декхараш йоазонхочоа дика гуш хиннилга. Халкъо кердо вахар бахьан лоттабаь къовсам, из вахар хьакхоллеча Iадатон шарIатон яь новкъарленаш, революционни патриотизмаи интернационализмаи ларда тIа керда сег хьалкхер, кхы дукха а лоерхIамегIа йола вахара оагIонаш гойташ я цун произведенеш.

20-ча шерашка яздо воласенна Бадуев СаIид, халкъа багахбуницамаи кхыча халкъий литературашта карагIдаьннача тIа а товжаш, доккхийча кхоллама толамашка кхоач. Царга яхача цунна къаьстта доккха гIо-новкъостал ду реальни училище дешача хана эрсий литература довзаро. Из аьттув хиннабац Iарбий дешар дийша болча цул хьалха хиннача йоазонхой.

Цудухьа воллушшехь доал цо дувцараш язъеча доккхий толамаш. Цун дувцараш чоалхие дац. Цар сюжеташ керттера цаI, е шиъ турпал а волаш, цхьаьнакхьа а мел ца луш, пружина санна юваенна латташ чаккхйоал. ДукхагIча даькъе дагалоацама форме, автора хьалхарча юхьагара ядаь да. Цудухьа цар гойт автора юхь, цунна дагалаттар, из захаре чаккхданкха гIертар, шийн говзамеча йоазонашна. Из духьал воала дIахьача замах юхедиса халкъа вахаре нийслуш дола зуламе гIулакхаш. Уж башхалонаш хилар бахьан доллаш цун дувцараш дешачунга уйла йиташ, дуккхача оагIорахьа из эсхмаоакххаш, вахара цаькъаш цунна довзийташ да.

Бадуев СаIид ваьхача а цо ядаьча а хана цоашца Iалаьмате лара къовсам лоттабе безаш хиннад дIаяхача къизача замах юхедиса халкъа социалистически новкъа толамца дIадаха новкъарле еш дола Iадат а шарIат а. Цу зуламеча гIулакхаща художественни дешаца эггара хьалха майра къовсам лоттабе болабеннарех ва Бадуев СаIид. ШарIо наха деш дола моральни а нравственни а зе гойташ дола дувцараш дукха да С. Бадуева. Царех моллагIа а кIоаргга драматизм йолаш, сага оамалах гойташ йоккха идея йолаш да.

Нагахь санна хьалхарча дувцарашка бIарчча исторически ха-зама чулеца, чоахане сюжет оттае, вахаре хулаш дола доккхий гIулакхаш гойта йоазонхо гIертавеце, из дерригa цо тIехьагIо язъяьча романа керттера белгало а хиле дIаотт. Бакъда уж дувцараш хиннадеце С. Бадуевна роман язъе хала-м хургдар.

Из тохкалу йоазонхочун проза дегIаярга хьежача. Нагахь санна «ГIув» яхача дувцар тIара Хелимат, кхычахьара Зайнаш, Бусана, кхтта кхыбола турпалаш-кхалнах Iадато кхийша, кагбаь, эта вахарера дIабакхабале, цар сурт-сибатаца автороIадата къиза низ гойтабале, царех къасташ я массарел тIехьагIа кхелла турпал ПаьтIамат. Iадато шийна ловр царех даь бола хьалха вай бийца турпалаш, романага кхоачаш йоазонхочо баьча балха хьалхара лагIа да. Царел лакхехьа латт ПаьтIамат. Цунна тохаш Iадато баргал, хIана аьнча Iеьржача Iадатаца къовсам лоаттабу, ца хулча даьлча гера бе а делле дукхьал а отт.

Шийна дега Iеткъаш йола тема — хьамсарча халкъа дIахьалхадаха новкъарле еш дола Iадат а шерIа а — дего хьакхача беса хьаеллара дуккхача жанрашка болх баьб С. Бадуева. Дувцарашца цхьана повесташ кхоллаш а къахьег цо. Цо язъяьй 20-ча шерашка йиъ повесть—«Моцал», «Щера оарц», «Пхи туma», «Бешто».

Темага диллача дувцарашца вIашагIкхеташ яле а, чулоацамга диллача шерагIеа, маIан кIоаргагIа долаш я повестий. Цул совгIа, царна тIа художественни говзалащ авторо гойт нохчий халкъа юкъе хинна а хулаш латташ а бола классови баькъам.

Бакъда цун повесташ, дувцараш а санна, дукхагIболча турпалхой оамалца халкъа багахбуницама юваенна я. Масала «Моцал» яхача повеста тIа молла оамалаш, дукхагIча даькъе багахбуницаме моллах хадкъо кхелалача сурт-сибата оамалех къасташ из.

ХIаьта а гуш да, дувцарашка диллача, йоазонхочун художественни говзал алсамъяьннилга. Нагахь санна хьалхарча шерашкарча шийн художественни кхолламе йоазонхо социальни чулоацама хьакъехьа башха кIоарглуш хиннаьеце, турпалхой оамалаш вахарга хьежжа дегIаяра гIуллакх тохкаш хиннавеце, уж кхоачамбоацараш цо дIадоах «Щера оарц» яха повесть язъеш. Укхаза белгала гучадоах художника ше дувцачун кIоарга маIан де ховш хилар а турпалий сурт-сибатаца Октябрьски революци хиладехьа дIахьача шерашка къахьегама халкъа социальни вахара юкъмоттиг гойта Iамар а. Укхаза йоазонхочо, исторически бакъдолчуна гаргга а гIерташ, гойт халкъа кхетам сомабоалаш хилар, из халкъ тоIадаь лоттадаь паччахьа чиновникаш, моллаш, хьалхой. Хьалхарча дувцарашка, повестанка, хиннa описательность, цар тIа гуш хиннa халкъа багахбуницама лард — уж хIанз дIадаьннад. Цар метта турпалаш къовсаме дегIабахар, цар вахаре кхоачаме лерхIар гойтанга дахаш С. Бадуева кхоллама юкъе.

Вейна цхьаза хаза тарлу цхьаболчар «Бадуев СаIида шийн дукхагIча произведенеш халкъа дIададахача историех ашна хIана язъяьй, шийн художественни кхоллам советски хана дегIабена болланнехь», яхаш. Цу наха хацча-теш мел тIехьадица дар нохчий халкъ Октябрьски революци тIакхоачаш, Советий Iаьдал дIаотташ, кхыдола кагий халкъаш а санна, мел боккха Iоткъам тIалаьттаб цун хьамкъала а паргIатонна а моллашкара, дынегара, паччахьа викалашкара. Ше воккха художник хилара тарра, Бадуев СаIида ховш хиннад шийн халкъагара хьал, цунна кIоаргга гуш хиннад кердача вахаре дерзача халкъа кхетаме хулаш дола доккхий хувцамаш. Цудухьа халкъа политически кхетам дегIабара наькъаш гойтар духьа, цун хоздена, тоадена вахар дIадахаш Iаьржача денoшца дистар духьа ше дIавоалалуш йоазонхочо ларде ийцад паччахьа хана сег патриархальни моралаца кхийна хилар а, цун сий, денал ну къизача вахаро хьийша дIадиккхар а, революце дарцо цун патриархальни - родовой кхетам кердача идеяща хувцар а художественни дешаца тохкилга.

Вайна хов повесташка йоазонхочун теркам тIеозараш вахарон дынон тоIабаь нах болга. Кердача советски зама царна паргIато енний, шоай хьинарга хьежжа, шоай ираза яхача тарлу уж берригаш а. Цхьабакъда атта дац-их цу нахе кердача хана а доккха денал дола нах хиннa дIаотта: цар оамал, лелар, вахаре шоай моттиг лехар хIанз а чIоагга дувзаденна да хьно, Iадато деча хьесамаща. Цу хьесамаша сег шийн оамале яхеву. ТIаккха из кердача хеннца тарлаш. Цудухьа царех цхьабараша лаьй овмалехь хувша ца луш беле хIабоал. Цар бадар йоазонхочун символ я — кердача заманаца тарлургдоаца тиша Iадат лоадар гойтуш.

Ала деза цхьаьхе а. Повестийн юхьанцара хана, революци хиладе хьалха, къахьетома халкъа вахаре лелаш яр кхы тайпара кхеяш а. Цу идеяшка къахьегама сег шийн паргIатонга кхача гIерташ дали сома лоаттавора, кхыча халкъашцара доттагIал чIоагIдора. Уж идеяц, шийн паргIатонна тIехьа къовсам лоаттабеш демократически а революциони а опыт Iоаьхча эрсий халкъагара кхоачар нохчий къеча нахага. Из бакъдар тахка цу сахьате цIаьхха волалац С. Бадуев, воагIаш-воагIаш кхоач из пуяга, шийн вахар мара да довзаш хиннача сагага къахьегамхой вахар довза торо хулийташ хьакъал кхачар я гойташ.

Цунна дола тешал лархIа мегаргья «ПаьтIамат» яха роман. Цу романа тIа нохчий литература исторе, эггара хьалха оттадаь шийн сий лорадеш гIеттача лоамарой кхалсаге сурт-сибат. Романа турпал ПаьтIимат шийн паргIато, шийн моттиг, сий лорадаь Iац. Цунна дика хов халкъа моллаша бала лоаттабелга. Из царна шийна могаш доля тIаIазар де отт.

Романа чулоацамо вайна хоайт цу тIа дувцаш дола гIулакхаш 1917-гIа шу тIакхоачаш хиннилга. Исторически бакъдолчуна гаргга а гIерташ, йоазонхочо, гойт цу хана паччахьа Iаьдало дукхьал халкъа юкъе болабенна къовсам а, цо гера бе я велла гIатта дагахь еш йола кийчо а. Бакъдар аьнча халкъа викалаш Лага а, Мусост а. Дуда а геттара кIаьда ба, шоаш дIадоладаь гIулакх катехха чаккхдоаккхаш бац. Из романа кхоачамбоацарех цхьа оагIув хеталу. Хетаргахь, йоазонхо цу турпалаша, аьнча а уж ба аьнна цар цIераш яхарца, дага хинна шийн классе кхьахе хинна дера къовсам гойта.

ХIаьта ПаьтIамата сурт-сибат нахарин санна делара дац. Цо шийна молла бола цунах дукхал лоаттош бола къовсам вахаре махиллара гойтаб. Цун гIоначаш ба паччахьа Iаьдала дукхьа боли «интеллигенташ», царех автор маьнача тайпара.

Лоацца аьлча, кхтта яр нохчий литературе она эггара хьалхара роман. Из яр социальни роман, шийн маIанца паччахьа Iаьдал а ды а реакциони хилар гойташ.

Цудухьа кхетош да роман язъяьча тIехьагIа С. Бадуева, исторически бакъдолчох пайда а эцаш, «Ше гIап», «Большевиклаца ялат дIадерга» яха пьесаш язъяра бахьан: цунна ловра романа тIа ше оттаь керттера тема кхы дIахо а кIоаргъе. Цунна цхьана цо йиш йолийташ хиннийц дынен Iадатех темаш а. Цу дешашта хетаь а С. Бадуева «Даьй Iаьдал», «Марже доеста дя», «Мастаза хилац моллана мовлат» яха а кхтта кхыйола а пьесаш, дуккха дувцараш.

Духхев идейно - художественни чулоацам дайха болаши ба С. Бадуева поэтически кхоллам а. Цу хьакъехьа литературоведене кхоачам боллаш дийца хиларца, лоацца ала лов сома: поэта язъяьча стихашеи поэмашеи (проза а драматурге а санна) социалистически реализма новкъа даьккхад нохчий литература. Социалистически реализм къоачча литературе чIоагIъялара бахьанех цаI дар нохчий йоазонхой кхоллаяе революцие тема йоккха моттиг дIалаццар а.

Лоацца аьлча, Iалаьмате доккха а дукха а ду йоазонхочоа нохчий литературин кхолламе карагIдаьннараш. ХIаьта цунна шайна-м из геттара кIеззига хеташ а дIахо де эзараш керттера лердIаш а хиннад, цудухьа даим Iомалуш хиннав Бадуев СаIид. Из дерригa а халкъа духьа делош хиннад ша.

Цудухьа халкъо даим а дагахь лоаттаву шийн хьамсара воI Бадуев СаIид — йоазонхо, гражданин, интернационалист.

Хь. ТУРКАЕВ,
филологически Iилмий кандидат.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ «ЗНАНИЕ» ОБЩЕСТВА VI ПЛЕНУМ

Укх деношка Грозне Нохч-ГIалгIай республика «Знание» общества V-гIа пленум хилар. Пленуме дакъа лаьцар республика юртбоахамен производственни управленен специалисташен култахошеи.

«КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева эрий даьда аьлтташ карадерзадаь 20 шу дизара хетаяь г. Алма-Ате хиннача торжественни заседане даьча къамаьлашара хьадоагIача декхарашка хьежжа, юртбоахама знаменитен хьалха латтача производственни опытан пропаганда яр чIоагIдарах» даьца пленуме доклад йир юртбоахама знаменита пропаганда яра йолча республикански «Знание» общества Iилман - методически совета председатела, юртбоахама Iилмий кандидата Н. В. Ковальске.

Пленумо белгалдир «Знание» общества районни городскойи правленешеи юкъхьанчарча организацешеи юрта парте аграрни политика дIайовзийтара тоъал болх чакхбоахияга. Из болх кхы а айбаьб цар эрий даьда аьлтташ карадерзадаь 20 шу дизара хетаяь г. Алма-Ате хиннача торжественни заседане КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева къамаьл даьчул тIехьагIа.

С. БЕРДОВ.

СПОРТА ХОАМАШ

ВАЙ АТЛЕТАШ — ЕРРИГСОЮЗНИ ТУРНИРАШКА

«Крылья Советов» цIи йолча московски спорта Двореце дIайихьар кIалтохара летача хьалхие ниххара Ерригсоюзни турнир. Цига дакъа лоацаш хилар юниораш, Советски Союза 18 городера 200 атлет.

Цига юо - шоай дозалах толамаш а даькха турнира чемпионаш хилар вай республикера СССР спорта мастер, Европа чемпион (кагирхоашта юкъе) Юнусов Iаьла, Тангиев. Махьмад, Мархиев Кюри.

Царна Ерригсоюзни спорткомитето совгIаташи Сийлев граматаши елар.

* * *

Укх деношка кхтта Ерригсоюзни турнир хилар город Душанбе а. Из хетаьяр Советски Союза Турпалхочун Путовски цIерагIа приз яккхара.

Цига дакъа лоацаш хилар вай республика атлет Абдулаев Сайд-Махьмад. Дикача толамашка кхьчар из. Цунах а хилар турнира чемпион.

* * *

РСФСР-а VI-гIа СПАРТАКИАДА

Городе Ростове дIахьош я советски халкъ фашистски Германига котдаьнне 30 шу дизара хетаяь шахматех лоэзара зональни яхьий РСФСР халкъий VI спартакиада.

Ялх тур чакхъьяннчул тIехьагIа хьалха я Ставропольски края команда, цун 30 очко я. Цул цхьаи очко тIехьабус фусиндай — ростовчанаш. КхоалагIча моттиге болча Нохч-ГIалгIайчен шахматисташ яьккхар 27,5 очко а.

* * *

Селхан Ростовера тхога хоам кхаьчаб ворхIалагIча тура итогех. Вай республикера спортсменаш вIашагIкхийттар Белгородски областа комачдаца. Цига счет 8,5:0,5 йолаш вай команда котъяьннай, хIаьта кхтта счет 6:3 йолаш Ставрополав командагара хотаю яьккхар Ростова спортсменаша.

* * *

7 тур лайзачул тIехьагIа лидер — Ростовски областа-команда я (41,5 очко), 2-гIча моттиге — краснодарцаш (40 очко), 39 очко йола Нохч-ГIалгIайчен команда кхоалагIча моттиге а.

ТХА ФИЗРУК

Физкультура хьехархо Котиев Махьмада Саварбик Инаркъерча № 12 йолча школе вена дукха ха яц. Дале а лоаццача юкъа цун вIаштIехьаьннад шийна дезача гIулакха берий безам тIабахийта. Шийн опыт кхо ца еш дIалу Махьмада Саварбика берий спортивни техника лакхъяра, хIаьта ше а цахаддаш къахьег шийн говзал лакхъяра.

Кхтта соалка цо вIашагIъеллар спортивни секци. ХIаьта укх шера цо кийчъяь хиннача футбольни команда районе шоллагIа моттиг яьккхар (из ше футболах цхьоалагIа разряд лелаеш ва), кхтта вла деза теннисистех а, уж районе низ болчарех ба.

Каст-каста чаккхдоах Махьмада Саварбика волейболах, баскетболах, кхтта кхыча ловзарех доттагIала вIашагIкхетараш. Секци вIашагIъелла дукха ха еца а спорт езарца, шоай спортивни говзал лакхъе гIертарца белгалбаьнаб дешархой, масала, итталагIча классера Картоев Мовли, кйсалагIча классера КартоевагIар Мухьмади Якъуби, Мусостов Ахьмад, бархIлагIча классера Янгиев Iумар, Арсамаков Мовлат-Гери, Саутиев Гархаи, Янгиев Жабраи, кхтта кхыбараш я.

Къаьстта ала деза Картоев Мовлех. ДIадахача шера районе чемпион хилар цунах — дешархоштa юкъе кхо километр удача хьалха вера Мовла, хIаьта районе велогонка йолаш — кхоалагIа хилар.

Iомавалара шийна тренера санна норма массаза а дика кхоачашъю Картоев Мовле. Дика доттагIал тоссаденнад цун шийн тренерца.

Тренера - общественника Махьмада Саварбика вахарца, цун спортивни говзалла дувзаденна да дуккхача болакуче спортсмений вахар: школе дешаш ва эзар гаргга сег.

ХIанз тха физрук сесси дIаяда кийчлуш ва, Орджоникидзевски университета юридически факультета студент-заочник ва из.

Атта а сакъердиме е да иу тайпара шIена дог а долаш, хьаьнала къахьегача хьехархочунца.

Я. КАРТОЕВ,
Инаркъерча № 12 йолча школа дешархо.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

ДУКХАГIА ЯА КАБУЦ

Вай бешамашка дукха да тайп-тайпара баьцадараш, дале а хьалхле кабуцага кхоач. Вайна из йоаза дукха ха я. Бакъда дика йоазий-теш? Йоазац. Дукха я кабуца кхыча баьцадаарел эргаш йола башхалонаш. Из дика хьувкъам чамболаш, дарбанна я, дукха йоахк цунах витаминаш.

Цудухьа тамаш е езаш хIама дац кулинараштен цIен-ноакоштен из езаш хилар. Дагарда нийсац кабуцаш кийчду чамбола дарраш. Эрсий щи, украински борщ кабуц йоацаш мегаш а яц. Литовски лаьттан тIа халкъа чIоагIа дезаденна капустникаш яха даар, хIаьта чувашски цIен-ноакошa йоккхача говзалца кийчбу кабуца бод.

Къаьнарча Риме дIадоладенна, бIаьшерашка чIоагIйиш, тахапарча дента кхаьчад кабуца сий. Кабуц дарбанна хилара чIоагIа тешаш хиннаб, цудухьа рисски лорица маьлхашта, пхьаьашта, човшашта, дийка, кхтта кхыча тайп-тайпарча лазарашта дукхьала ноахаш кийчъеш хиннай кабуцах. ХIаьта Iалмо ца дарбанна хилар чIоагI а дир.

Къаьстта дукха я кабуцанмиз, хьинар, укхашIево тела витаминаш. БерхIад еллача кабуцаце химони сокаш йолчул вIалла кIезигагIа яц «С» яха витамин. ХIаьта кабуца сок новкъостал ду нер чура сок хьае, дика хIама дукхагIа дегIах дIаяйтийт.

Кабуцаца дукха я $А_1$, $В_1$, $В_2$, $В_6$, кхтта кхыйола витаминаш а. Цу витаминашa дарба ду церий лазарашта, сихагIа човнаш ерзаю, пхьаьнаш чIоагIду, ха яхача наькха хььнара пхьаьнаш делкха лазар кхатегт.

Шийн доттадалара дика гIо деш я кабуцаца йола «К» яха витамин, бIарга са лоргагIа гуш даргIа, вовгаьньча, вIоалыйна сийна эшаш я цунцара витамин «А», кхтта верани система, цIека, чена, шорганашта, бIаргашта чIоагIа эшаш я «В» яха витамин.

Витаминел совгIа кабуцаца дукха я организмана эшаш йола форлева кислота, инозит, биотин, минеральни тух яа дарбана средствоаш. Цар дакъа лоац углеводни жировойи обмене, чIоагIъю тIехкий нервийн система, уж эшаш я цIена делара а. Кабуцаца дукха да тайп-тайпара шекар, белокаш.

Цул совгIа сага организма туберкулез хьоаду бахьан а юкъагатта низ бова кабуцага. Шийн хан-хаинахьа кабуц юаш волча сага чено, шоргаша лергIа болх бу.

Н. ПЫХАЛОВА,
Нохч-ГIалгIайчен санпидстанце лор.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Забайкальски машиннакъа— 75 шу

1899 шера 16 декабре Тарбага яха станци уллача районе буллача машиннакъа тIеххьара аьшка загал теха баьннаб. Берригача Транссибирски наькъах чаккхйоалаш поездаш йолаялийта торо хилийта бола Забайкальски машинникъ болх бе болабеннаб.

Юкъера лаьрхIачa Забайкальски участке шера 642 верст никъ буллаш хиннаб, хIаьта Канадски никъ цу хана 438 верст мара буллаш хиннабец.

Вай хавара Забайкальски никъ — из лакха автоматизаци яь, хIанзара эггара кердагIа йолча оборудованеца Iалашбаьрех никъ ба. Тепловозашеи электровозашеи дIаувлаш йола беза мукх кхухьа поездаш лел укхаза.

Никъ эргабоахаш товбелга цхьан минута соцаш дац укхаза, 16-ча декабрга — наькъа 75 шу дизарга, 406 километр кердача электрифицированни участке никъ билла баьннаб. Забайкальски наькъа чуйоагIаш йолча БАМ-а участке а никъ буллаш латт.

Забайкалера транспортникаш доккхий къахьегама толамаш даьха наькъа баьхкаб шоай юбилейна. Укх шеррехьа а пятилетка чакхйоалача хана лаьрхIача боарамга кхоачаш мухьаш дIа-хьо хьоргда укхаза, цунах хургья 117 миллиард тонно-километр, дIадодар лохдара план 103,5 процент кхоачашъяй дIабахача 10 бетта, къахьегама овсарле лакхъяннай.

СУРТА ТIА: Кручина яхача станце юхера Забайкальски машинникъ.

Г. КАЛАЧЬЯНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

14 ДЕКАБРЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 16.00. Фойехо зал. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа советски халкъ котдаьнна 30 шу дизара вIашагIкхетар. Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIема ветеранашца вIашагIкхетара сайре. 18.00. «УнахцIено» яха кIиранденна лекторий. «УнахцIеначо кхачах» йола лекци. 18.45 — Iилма-популярни фильмаш хьокхар.

Химикий культура Дворец. 11.00. Комсомольски илле фестиваль. Химикий культура Цlен вокально-инструментальни ансамбла выступленин. 11.30. «Октябрятий почта» яха утренник. 17.00. Духовой оркестра выступлени. 18.00. Илланча вайн [illegible] сайре. (Хьех творческий коллективаш).

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. «Атеист» яхача клуба занити.

Пролетбата цIерагIа культура ЦIа. 15.00. Болх беш да «Орленок» яха кинотеатр. 17.00. «Котален 30 шу» яха лекторий. «В. И. Ленина социалистически Даьхе лорайрах» яха лекци. 20.00. «Круиз» яхача вокально-инструментальни ансамбла выступлени.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 10.00. Комсомольски илле районни фестиваль.

15 ДЕКАБРЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 9.00. 11.00. Болх беш я берийн кхелетарийн «Заманхо» яха клуб. 10.00. Болх беш я ГIор Деде мастерской. 18.00. «Интер» яхача вокально-инструментальни ансамбла выступлени.

Химикий культура Дворец. «Семье тема вена?а яха беседа». 11.00. «Бевача мехка гIоале» яха кинофестиваль. 12.00. Шахматаш клуба занити (хьехархоша 10 доска тIа ловзара сеанс). 19.00. «Вай кIира» яха радиожурнал.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 16.00. Комсомольски илле фестиваль.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 12.00. Болх беш да «Космонавт» яха кинотеатр. 17.30. «Дунен халкъашта юкъера Ленински премен лауреаташ» яха тематически киноаш хьокхар.

Пролетбата цIерагIа культура ЦIа. 12.00. Болх беш да «Орленок» яха берий кинотеатр.

Просвещение базаной ЦIа. 10.00. «Дезала школе» яхача журнала обзор. 15.00. «Тимура цун команда» яха кинофильм.

ФЕ ХИЛА

Укх тIехьарча хана кIезигагIа аварeш ю вай республика наькъашка. Цо боаг гIоздоаках. Наькъашкарей Iадамеи хьавош дукха доча дерзарга дилача, тамаш я из. Цхьабакъда, тамаш е хIама дац. Анализо хьахьокх, хIанз эррига транспортни средстваш хьалха делой хиннeчул шортагIа делхаьга, наькъа теркаме уж лорабоара лакхеннилга. Гунахьа доацаш алац нахае юкъе: «ШортагIа ме вода, гIанагIа гIоргва хьо». Цхьабакъда, дезала юкъе а нийслу нйрчабараш. Республика наькъашка хIанз а нийслу наькъашка лелара кодекс телхараш.

Масала, 8-ча декабре республика столицен районашкех вах наькъа-транспортни хатар хиннад. Укх бIалах сага зулам, даьдан. Цхьабакъда, паччахьалкхена шийн доалахьа йолчен транспорта чIоагIа зе даьд. Уж аварeш хиннай наькъашка лелара бокъонаш телхарах. Масала, наькъашка лелара бокъоний № 87 пункта тIа йоах: «Аьттехьа машина хьовзеча хана хьалхе а ше водача наькъа йисттера аьттехьара оагIув лаца беза водитела, хIаьта аьрдехьа хьовзаш — наькъ йисттера аьрдехьара оагIув». «Формальноста духьа язъяьц из пункт, наькъашка тешаме йола кхерамза Iалашъяра аьлла».

Нийсенгий из, е вIалла йоазаш хиннавац МАЗ-158 маркаx, паччахьалкхен номераш 93-74 ЧИВ йолча автомашинан шофер Мальсагов. Из бахьан, наькъа аьрда оагIорахьара машина аьттехьа хьовзаеш нах тIаболаш йоагIача автобуса тIателар цо шийн машина. Ираза вaха хIама данзар. Цхьабакъда, бокъонаш телхаьчоа зе хилар. Шийн чотагIа шаккхе автомобиль а меттаоттаергья цо, Госавтоинспекце административни бехктокхаме а озарга из.

Кхтта чаккхьилар ГАЗ-51 маркаx, паччахьалкхен номераш 58-01 ЧИД машина тIа водитела Угурчиевеи ММЗ-555 маркаx, паччахьалкхен номераш 87-31 ЧИД машина тIа Ютаевеи яь аварeш. Шинна шофера чаккхьилийтаан керттерча наькъа тIа гIолла йода автотранспорт.

Духхьала йоагIача автомобиля шийн трактор тIатехай № 15 йолча шурий совхоза трактористa Умарова. Из авари ца хила а мегар кхыйола нарушенеш хиннаецаре. Номерин знакаш а, путевой лист а йоацаш, тоъал корта бохабу малар а мена трактор лехкаш хиннав из. Дукхьал цаI Умаров бехке хиннa Iац цу гIулакха, цунна кхтта бехке я путевой лист а, номераш а йоацаш, цу тIа веха волаш трактор лехкача трактористa бокъо еннa совхоза администраци а.

Шоай безамах а лоацаш, лелархой хатарашта юкъе нийслу гIашлой.

Кхтта, дукха ха йоалаш Николаенкос лехкача машина кIала вахар гIашло Арчаков. Из гIаьххьа нийсенна сиг корта бохабу малар мена веха хиннав. Хатара юкъе нийсъелар Гудермесе вахаш йола Титова. Цу гIулакха-м дуккьал из ше цаI бехке хиннa Iац. Цунна мотоцикла тIатехо мотоциклист Дудугаев корта бохабу малар мена хиннав.

Уж катараш хилара техкача бахьанаша а цар чулоацамо а дизза хьахьокх, наькъашка хулашдолча хатарашта наькъашка лелара бокъонаш телхаеш йола сег бехке хилар.

БIарчча кIирагIа республика наькъашка 3? авари хиь, цига 8 сага човнаш хиннай.

А. ЧЕБУШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

14 декабрь
I ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа. 9.00 — Босбола телевидени. Iуйренийна гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «ГургаIа» яха театр. «КъонахIаре [illegible]» яха телевизиони спектакль. 10.?? — Дал-вовшан йоала. 10.15 — [illegible] «Почта» яха музыкальни программа. 10.45 — Босбола телевидени. Художникаш дола дувцараш. Нестеров. 2-гIа передача. 11.15 — Кагирхоашта йола музыкальни программа. Союза [illegible] трансляци. 13.?? — «[illegible]» яхача программа почта. 14.00 — Босбола телевидени. «Известия» газето приз [illegible] дунен халкъашта юкъера турнир. Советски Союз — Швеция. 16.15 — Босбола телевидени. РСФСР-а паччахьалкхен халкъа коллективай фестиваль. Централи телевиденен Ерригсоюзни радион «Эрсий илли» яхача хора концерт. 17.00 — Босбола телевидени. «Хьа кхолгаш. Греция» яхача телевизиони документальни фильма премьера. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Хьийбай дунен тIа. 19.15 — Босбола телевидени. «Майра зIамига сий кIорге» яха мультфильм. 19.40 — Босбола телевидени. «Бокъонза английски сег вер» яха телевизиони художественни фильма премьера. 1-гIа серя. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Андроникова доша» яхача телевизиони художественни фильма премьера. 22.35 — Босбола телевидени. Концерт дIадаьннача тIехьагIа концерт. Халхараш ду Кетэ Клаоутос. 23.05 — Езача атлетикая йола СССР-а кубок. 23.30 — Кердадараш. Передачий программа.

II ПРОГРАММА

16.15 — Шоана кхалнах гIалгIай [illegible] меттала). 16.45 — Сийлахь-боккхача котаIор 30 шу да. «Сатурнага [illegible]» яха художественни фильм. 18.00 — Концерт.

15 декабрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачий программа. 9.05 — Босбола телевидени. Баранта йола Iуйренийна гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Гургал бетта сакъат». 10.00 — Советски Союза гIулакх деш ду. 11.00 — Босбола телевидени. «Самолеташ никъ бии». 12.00 — Босбола телевидени. «Музыкальни киоск». 12.30 — «Юрта сакъат». 13.30 — Босбола телевидени. Советски автомобилаш хьаргий хIоттара дари хургдар. 14.00 — Босбола телевидени. «Известия» газето приз яьккха доккхах йола дунен халкъашта юкъера турнир. Советски Союз — Швеция. 16.15 — «Бакъалт» яха художественни фильм. 17.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама. 17.30 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Чайковске романсаш. Концерт. 18.40 — Босбола телевидени. «Кинопикъбархой клуб». 19.40 — Босбола телевидени. «Бокъонза английски сег вер» яхача телевизиони художественни фильма премьера, 2-гIа серя. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Голубой огонек» оагIонаш тIа гIолла. 22.30 — Езача атлетикая йола СССР-а кубок. 23.00 — Кердадараш. Передачий программа.

II ПРОГРАММА

11.45 — Атеизма лерина дешархошта дIайовзийта. 12.05 — Сийлахь-боккхача котаIор 30 шу да. «Сатурна чаккхе» яха художественни фильм. 13.30 — «Къонахчий кхьавлаш» яха киноперадача. 17.00 — Концерт.

РАДИО

14 декабрь

6.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республиканский газетий обзор. 8.25 — «Къонаь» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 8.55 — Ашараш. 13.00 — Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета доцента, философски Iилмий кандидата Мальсагов Ахьмада «Тхьамашка лаьна хьавгIал» яха беседа (гIалгIай меттала). 13.20 — Дахкенах дола илли (гIалгIай меттала). 14.00 — «Парте идеологически бIух» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 14.15 — «Деза совгIат [illegible]» яха зарисовка (гIалгIай меттала). 14.30 — Ольшанск. «Рекс» яха дувцар (эрсий меттала). 14.55 — Ашараш. 18.15 — «Ашварашка Кавказа» яхача [illegible] передача (эрсий меттала). 19.00 — «Кавказе Iуйре» яха радиожурнал.

15 декабрь

7.10 — Республиканский газетий обзор. 7.25 — Юртбоахама знаший школа (гIалгIай меттала). 8.25 — Шоана дукха еза ашараш. 13.00 — «Ше сийгаш» яха пионерашта дешархоштен йола передача (гIалгIай меттала). 13.30 — Ашараш. 13.40 — Советски нохчий литература. Бадуева 70 шу дизарга (нохчий меттала). 14.00 — Интернациональни радиоклуб (эрсий меттала). 14.20 — «Советски Эскара бIухошкара музыкальни [illegible]» яха концерт (нохчий меттала). 15.15 — кIоргандийкахьара [illegible] программа (эрсий меттала). 16.00 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 16.30 — «Атабай» яха Сараиева радиоповесть (нохчий меттала). 16.?? — Ашараш. 18.30 — Илланча доттагIал дарашта дола концерт (гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, лоадама йоачан а йолаш, цхьанцайолча моттигашка дохк а доаллаш. Малхбоалехьара секунде 3—7 метр хьекхаш мух а болаш. Фегара температура республике гIолла 0 градусагара 5 градусага кхоачаш, городе 2—4 градуса йовхал а йолаш хила тарлу.

15—16 декабре хувцалуш морхаш а йолаш, цхьанцайолча моттигашка дохк а доаллаш, кIезига дукха билла ша а болаш, секунде 3—7 метр хьекхаш мух а болаш хила, бийсан 1—6 градус шелани дийнахьа 1 градус шелалгара 4 градус йовхалга кхоачаш фегара температура хила тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж), Телефонаш: редактора — 2-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурни отделий — 3-61-46; промышленностa отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела—3-42-28; кехаташ отделеи бухгалтерeи —2-80-71.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж), Телефоны: редактора — 2-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры—3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии —2-80-71.

Газет хоадуш [illegible] [illegible] шоттиг [illegible]

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/34. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/34.

№ 11749.